

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ - ΜΕΛΕΤΕΣ

Τραπεζικό απόρρητο, προστασία προσωπικών δεδομένων και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων κατά τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων*

ΒΑΣΙΛΗ Α. ΔΟΥΒΛΗ, Καθηγητή Παντείου Πανεπιστημίου, Δικηγόρου

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τις επιμέρους πτυχές των διενεργούμενων φορολογικών ελέγχων σε σχέση με το γενικό και ειδικό τραπεζικό απόρρητο αφενός και την προστασία των προσωπικών δεδομένων αφετέρου, με απόληξη το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης της νομιμοποίησης παράνομων κτηθέντων εσόδων. Λόγω της έντονης ποινικοποίησης των πρόσφατων μέτρων κατά της φοροδιαφυγής υπό το δημοσιονομικό πλέον καθεστώς του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης μαζί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στο οποίο έχει υπαχθεί η χώρα μας από την άνοιξη του 2010, η μελέτη καταρχάς ασχολείται χωριστά με τον αποκαλούμενο «ποινικό κύκλο» του όλου θέματος, όπου περιλαμβάνεται η κάμψη του γενικού και ειδικού τραπεζικού απορρήτου ενόψει της στοιχειοθέτησης ποινικού αδικήματος σε συνάρτηση με φορολογικό έλεγχο καθώς και η υποχώρηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε ποινικές διαδικασίες σχετιζόμενες με φορολογικά αδικήματα. Ακολουθεί η ιδιαίτερη εστίαση του ζητήματος στο πεδίο του ξεπλύματος. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανωτέρω διερεύνηση σχηματίζουν μία θεσμική και όχι μόνον εικόνα ως τμήμα του σημερινού νομικού μας πολιτισμού, με επίκεντρο τον τομέα των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, χωρίς να παραλείπεται η διατύπωση ευρύτερων κοινωνικοοικονομικών διαπιστώσεων.

1. Η δραματική επιδείνωση της συνολικής οικονομικής κατάστασης στη χώρα μας μετά την υπαγωγή από το 2010 στο καθεστώς του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης μαζί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είχε ως αποτέλεσμα, μεταξύ πολλών άλλων, τη σταδιακή άσκηση ασφυκτικών πιέσεων από τη λεγόμενη «τρίαδα»¹ και των τεκνοκρατών εκπροσώπων της επί των ελληνικών κυβερνήσεων για αποτελεσματική πλέον αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Το φαινόμενο - κότι σαν εθνικό σπορ - στην Ελλάδα κυρίως της Μεταπολίτευσης έχει προσλάβει με το πέρασμα των ετών τεράστιες διαστάσεις, συνδεδεμένο απαραίτητα με μικρά ή μεγάλα σκάνδαλα, με μεθοδευμένη νομιμοποίηση εσόδων από έκνομες δραστηριότητες (κοινώς: ξέπλυμα)² και άλλα διάφορα. Η περαιτέρω

όμως απόπειρα ουσιαστικότερης προσέγγισης όλων αυτών υπερβαίνει σαφώς τον σκοπό και τα περιορισμένα όρια της παρούσας μελέτης. Επειδή πάντως η οποιαδήποτε προσπάθεια υπό μνημονιακό ή μη καθεστώς ακόμη και για περισταλή έστω της φοροδιαφυγής απαιτεί τη διενέργεια ενδελεχών οικονομικών ελέγχων από μέρος των επιφορτισμένων προς τούτο κρατικών οργάνων, η κίνηση αυτή με τη σειρά της συνεπάγεται αναπόφευκτη συνάφεια με το χρηματοπιστωτικό/ χρηματοοικονομικό σύστημα. Επομένως, εμφανίζεται εκ των πραγμάτων μία πρώτη εμπλοκή με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς του τραπεζικού απορρήτου, ιδιαίτερα εκείνου που αφορά στις τραπεζικές καταθέσεις³, αλλά και με το πεδίο προστασίας των προσωπικών δεδομένων ως τμήμα της γενι-

* Οι θέσεις που εκφράζονται στην παρούσα μελέτη είναι απολύτως προσωπικές και δεν δεσμεύουν το πιστωτικό ίδρυμα όπου προσφέρω τις υπηρεσίες μου ως έμμισθος δικηγόρος. Η σχετική επικαιροποίηση εκτείνεται έως το τέλος Νοεμβρίου 2012.

1. Δηλ. της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), που απαρτίζουν τους συστατικούς οργανισμούς του Μηχανισμού Στήριξης για τις οικονομίες σήμερα της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας.
2. Αντί πολλών, β. Δούβλης, Η αντιμετώπιση του «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, *Ελλάδα* 1995,27 επ. Ο ίδιος, *Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο*, 2003, 194 επ. Ο ίδιος, Οι τάσεις ενοποίησης του περιουσιακού δικαίου και ο ρόλος του εμπορικού δικαίου, *ΧρΙΔ* 2005,964. Ο ίδιος, Ο έλεγχος για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος στους χρηματοπιστωτικούς ομίλους εντός και εκτός Ε.Ε., *Ελλάδα* 2011,1284 επ., με εκτενή ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Επίσης αντιπροσωπευτικά, Γ. Παυλίδης, *Τραπεζικό απόρρητο και διεθνής δικαστική συνεργασία στο πλαίσιο*

καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, ΔΦΝ 2009,542 επ. Χ. Γκόρτσος, *Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο*, 2011, 125, 229. Ν. Ρόκας/Γκόρτσος, *Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου*, 2012², 32.

3. Χαρακτηριστικά, Ε. Μοσκούρη-Τοκμακίδου, *Τραπεζικό απόρρητο: Ένας θεσμός «υπό διωγμόν»*, *ΕπισκεΔ* 2004,578 επ. Η ίδια, Οι πρωτοβουλίες του ΟΟΣΑ, για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς, ΔΦΝ 2012,1383 επ. Παυλίδης, ΔΦΝ 2009,542 επ. Για την κλιμακούμενη στάση ιδιαίτερα των ΗΠΑ απέναντι στη φοροδιαφυγή Αμερικανών υπηκόων μέσω καταθέσεων τους στο εξωτερικό, βλ. πρόσφατα, Α. Μπάλος/Ch. Arnold, Το ζήτημα των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία, ΔΕΕ 2012,299 επ., 301 επ. Τέλος, όσον αφορά στην πρόωπη και εφαρμογή της γνωστότερης ως FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) φορολογικής πολιτικής των ΗΠΑ έναντι όλων πλέον των ξένων τραπεζών με Αμερικανούς καταθέτες, βλ. σχετικές ρυθμίσεις σε: www.irs.gov και Γ. Πιτσλής, FATCA: Περιεχόμενο και εφαρμογή της από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, *ΧρΙΔ* 2012,229 επ. Κ. Burgess, *US offshore crackdown brings planning worries*, σε: F.T. Special Report, *Private Banking*, 20.11.2012, 1.

κότερης προστασίας της προσωπικότητας, των περιουσιακών δικαιωμάτων κ.λπ., τομείς που παραδοσιακά καλύπτονται από ισχυρό συνταγματικό καθώς και ευρωπαϊκό θεσμικό μανδύα απόκρουσης αδικαιολόγητων προσβολών⁴.

2. Το εντεινόμενο πάντως κυνήγι της φοροδιαφυγής επέφερε ως πρόσθετο αποτέλεσμα την αύξουσα ποινικοποίηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών, με εστίαση στο ειδικότερο πεδίο του ξεπλύματος βρώμικου ή μαύρου χρήματος⁵. Έτσι, μέσω της μετατροπής της φοροδιαφυγής από ιδιαίτερα μάλιστα χαμηλό ύψος σε βασικό αδίκημα⁶, διευρύνεται σημαντικά η

δυνατότητα διασύνδεσης με το πολύ σοβαρότερο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες⁷, υπό τον όρο φυσικό της από πρόθεση πρόσφορης τέλεσης του τελευταίου αυτού εγκλήματος⁸. Όμως και η υπόψη οιοσεί αυτονομία προϋπόθεση σχετικοποιείται ερμηνευτικά ενόψει της διατύπωσης της παρ. 5 του άρθρου 2 του ισχύοντος για το ξέπλυμα Ν 3691/2008, όπου η γνώση, η πρόθεση ή ο σκοπός που απαιτούνται ως στοιχεία του πραγματικού των βασικών αδικημάτων των παρ. 2-3 του ίδιου νόμου, στα οποία περιλαμβάνεται κατά τα προλεχθέντα και η φοροδιαφυγή, μπορούν να συνάγονται και από τις συντρέχουσες πραγματικές περιστάσεις.

Βάσει των ανωτέρω, η σφαιρικότερη στη συνέχεια εξέταση των επιπτώσεων της διενέργειας οικονομικών ελέγχων σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο αφενός και την προστασία των προσωπικών δεδομένων αφετέρου επιχειρείται καταρχάς μέσω μιας συνοπτικής αναγκαστικά - λόγω της φύσης της συγγραφικής αυτής προσοχής - προσέγγισης του οικείου ποινικού «κύκλου» (I). Ακολουθεί υπό ευρύτερη χρηματοπιστωτική σκοπιά η διερεύνηση της ιδιαίτερης διάστασης του επισκοπούμενου ζητήματος σε συνάρτηση με το πεδίο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (II).

I. Ο ποινικός «κύκλος»

A. Η κάμψη του γενικού και ειδικού τραπεζικού απορρήτου ενόψει της στοιχειοθέτησης ποινικού αδικήματος σε συνάρτηση με φορολογικό έλεγχο

3. Όπως ομόφωνα γίνεται αποδεκτό⁹, η ύπαρξη του θεσμού του γενικού τραπεζικού απορρήτου συνιστά εθιμική μετεξέλι-

4. Εντελώς ενδεικτικά μεταξύ πολλών σχετικών έργων, βλ. πρόσφατα, *Ε. Περάκης*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 2011, 28 επ. *Π. Παναγιώτου*, Η μεταβίβαση της επιχείρησης και η ευθύνη για τα χρέη της, 2011, 65 επ., 74 επ. *Α. Πλάκας*, Εισαγωγή στο Οικονομικό Δίκαιο, 2011, 35 επ., 248 επ. *Κ. Φουντεδάκη*, Φυσικό πρόσωπο και προσωπικότητα στον Αστικό Κώδικα, 2012, 124 επ., 148 επ., 276 επ. *Γ. Καράκωστας*, Το δικαίωμα της προσωπικότητας, 2012, 33 επ., 46 επ., 339 επ. *Χ. Ακριβοπούλου*, Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, 2012, 235 επ., 262 επ., 275 επ., 317 επ. *Π. Πανταζόπουλος*, Το συνταγματικό όριο του φορολογικού ελέγχου, 2012. Ακόμη διαχρονικά, *Ι. Βελέντζας*, Η συνταγματική εγγύηση της ιδιοκτησίας θεμελιώδες αντικείμενο του Οικονομικού Δικαίου, 1987, 73 επ., 131 επ. *Δούβλης*, Το πρόβλημα του ουσιαστικού πυρήνα της μεταφοράς στο ελληνικό Οικονομικό δίκαιο, ΕλλΔνη 1988,847 επ. *Ο ίδιος*, ΧρΙΔ 2005,961 επ., 965 επ., 967 επ. *Ι. Σπινός*, Αναγκαστική αύξηση κεφαλαίου «προβληματικών» ανωνύμων εταιριών και ευρωπαϊκή προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας των παλαιών μετόχων, ΕΕΕυρΔ 1991,639 επ. *Γ. Αρχανιωτάκης*, Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης, 1997, 162 επ. *Α. Γέροντας*, Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, 2002, 414 επ. *Ο ίδιος*, Η προστασία της περιουσίας κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ - πρόσφατες νομολογιακές εξελίξεις, ΝοΒ 2009, 1884 επ. *Α. Τάκας*, Προστασία και εκμετάλλευση της ιδιοκτησίας - περιουσίας στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, 2003, 3 επ., 193 επ. *Μοσκούρη-Τοκμακίδου*, ΕπισκεΔ 2004,578 επ., 584 επ. *Κ. Χριστοδούλου*, Προστασία της προσωπικότητας και της συμβατικής ελευθερίας στα κοινωνικά δίκτυα, 2007, 7 επ., 28 επ., 95 επ. *Χ. Σατλάνης*, Η προστασία του δικαιώματος της ιδιοκτησίας - περιουσίας με βάση κυρίως τη νομολογία του ΕΔΔΑ, Αρμ 2007,1877 επ. *Δ. Γαλιούρη*, Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας κατά το άρθρο 17 του Συντ. και η σημασία του στο φορολογικό δίκαιο, ΔΦΝ 2007,663 επ. *Π. Βογιαντζής*, Η δέσμευση έγγειας ιδιοκτησίας, το δικαστήριο του Στρασβούργου και η ελληνική πραγματικότητα: παραλλαγές παραβιάσεων πάνω σε ένα μονότονο θέμα, ΝοΒ 2009,1947 επ. *Ο ίδιος*, Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία και οι «διαδικαστικές υποχρεώσεις» του κράτους, Συνήγορος, τεύχ. 72/2009, 34 επ.
5. Ανωτ. σημ. 2.
6. Άρθρο 3, ιν' Ν 3691/2008, αναφέροντας μεταξύ άλλων το αδίκημα της φοροδιαφυγής σύμφωνα με τα άρθρα 17-19 ν. 2523/1997, όπως αυτά ισχύουν σε συνδ. με το άρθρο 21 παρ. 10 του ίδιου νόμου. Σημειωτέον, ότι η τελευταία αυτή διάταξη τροποποιήθηκε τόσο από το άρθρο 2 παρ. 8 Ν 2954/2001, όσο και από το άρθρο 3 παρ. 2, ιγ'-ιδ' και παρ. 9 Ν 3943/2011, ενώ η περ. ιν' του άρθρου 3 Ν 3691/2008 προστέθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 77 Ν 3842/2010. Σχετικά, *Α. Συκιάτη*, Τα φορολογικά εγκλήματα, 2010, 65 επ., 85 επ. *Γ. Δημητράινος*, Εγκλήματα φοροδιαφυγής, 2011, 35 επ. *Ο ίδιος*, Η φοροδιαφυγή ως «διάρκεις» έγκλημα, ΠερΝομ 2011,341 επ. *Ο ίδιος*, Η άσκηση ποινικής δίωξης στα εγκλήματα φοροδιαφυγής, ΠοινΔικ 2012,397 επ. *Μπώλας/Arnold*, ΔΕΕ 2012,300 επ. *Θ. Σάμιας*, Τα εγκλήματα φοροδιαφυγής: Ουσιαστικές και δικονομικές όψεις, ΠοινΧρ 2012,386 επ. Γενικότερα για τη φοροδιαφυγή ως ποινικό αδίκημα, *Ν. Κουράκης*, Τα οικονομικά εγκλήματα, τ. Ι, 1998, 71 επ., 186 επ. *Δ. Ζιούβας*, Φορολογικά αδικήματα, στο: *Κουράκης*, Τα οικονομικά εγκλήματα, τ. ΙΙ - Ειδικό Μέρος, 2007, 11 επ., 41 επ. *Σ. Αλεξιάδης*, Τα οικονομικά του εγκλήματος, 2010, 18 επ.

7. Λαμβανομένου υπόψη ότι το άρθρο 45 Ν 3691/2008, που περιλαμβάνει τις ποινικές κυρώσεις για το ξέπλυμα, ορίζει στην παρ. 1 ως ποινή - βάση την κάθειρξη μέχρι δέκα έτη και χρηματική ποινή από 20.000 έως 1.000.000 ευρώ. Επιπλέον, η παρ. 2 του εν λόγω άρθρου διευκρινίζει ότι η άσκηση ποινικής δίωξης και η καταδίκη αντίστοιχα δεν προϋποθέτει ποινική δίωξη ή καταδίκη του υπαίτιου για το βασικό αδίκημα. Αντιπροσωπευτικά, *Π. Τσιρίδης*, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος, 2009, 248 επ.

8. Πρόσφατα, *Α. Τσόγκας*, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα με κύριο αδίκημα την φοροδιαφυγή και λαθρεμπορία και δικονομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή του Νόμου για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, στο: *Δ.Σ.Π./Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων/Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος*, Επίκαιρα Ζητήματα Περιουσιακού Ποινικού Δικαίου, 2012, 113 επ.

9. *Α. Λουκόπουλος*, Το τραπεζικό απόρρητο, 1950, 8 επ., 19 επ., 43 επ., 64 επ. *Α. Κωνσταντινίδης*, «Καθήκον μαρτυρίας» και «επαγγελματικό απόρρητο» στην ποινική δίκη, τεύχ. Α', 1987, 75 επ. και τεύχ. Β', 1991, 135 επ. *Γ. Γραμματίκας*, Το τραπεζικό απόρρητο, 1991, 17 επ., 51 επ., 76 επ., 82 επ., 112 επ. *Σ. Καλαμιτίσης*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1993, 10 επ. *Γ. Τριανταφυλλάκης*, Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο, ΕλλΔνη 1993,1445 επ. *Δ. Κουτσούκης*, Το τραπεζικό απόρρητο στο ιδιωτικό δίκαιο, 1994, 4 επ., 11, 47 επ., 61, 64 επ., 120 επ., 146 επ., 158 επ. *Ο ίδιος*, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του τραπεζικού απορρήτου, στο: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων/Ένωση Ελλήνων Τραπεζών*, Δίκαιον τραπεζικών και δικαίον τραπεζικών εργασιών,

ξη και σημερινή απόρριξη του γενικότερου δικαιώματος προστασίας της προσωπικότητας φυσικών και νομικών οντοτήτων (άρθρο 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 Σ, ΑΚ 57 επ., 197-198, 281, 288 και 914, 919, 932), υλοποιούμενου μέσω της καταρκώς απαγόρευσης στα πιστωτικά ιδρύματα γνωστοποίησης προς τρίτους στοιχείων οποιασδήποτε χρηματοπιστωτικής συναλλαγής οποτεδήποτε και αν αυτή πραγματοποιήθηκε. Η μορφή αυτή απορρήτου αναμφίβολα συνδέεται με τη γενικευμένη επίσης υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου, που υπό περαιτέρω ιδιομορφίες απαντάται πλέον σε κάθε σχεδόν οργανωμένη συναλλακτική σχέση¹⁰. Παράλληλα, τοποθετείται στο ίδιο πλαίσιο κανόνων που αφορούν και στην επιβολή της γνωστής αρχής της εμπιστοσύνης στον ειδικότερο κύκλο των χρηματοπιστωτικών/χρηματοοικονομικών συναλλαγών¹¹.

1997, 155 επ. *Α. Γεωργακόπουλος*, Χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό Δίκαιο, 1999, 297 επ., 299 επ. *Μ. Ντόστας*, Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων. Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000, 2 επ., 11 επ., 23 επ., 28 επ., 50 επ. *Μοσχούρη-Τοκμακίδου*, ΕπισκεΔ 2004, 578 επ. *Σ. Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο - Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχ. Ι, 2008⁹, 42 επ., 63 επ. *Βελέντζας*, Τράπεζες - Τραπεζικές Εργασίες, 2010, 280 επ. *Π. Γέσου-Φαλτσή*, Το δικαίωμα των κληρονόμων για την επίδειξη εγγράφων κοινού τραπεζικού λογαριασμού, ΧρΙΔ 2010, 595 επ. *Η ίδια*, Επίδειξη εγγράφων και ζητήματα τραπεζικού απορρήτου στους κοινούς διαζευκτικούς λογαριασμούς (γνμδ), ΕφΑΔ 2010, 1190 επ. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 189 επ.

10. Βλ. ιδιαιτέρως άρθρα 252-253 σε συνδ. με 263Α ΠΚ και άρθρο 371 ΠΚ. Επ' αυτών, *Θ. Παπακυριάκου*, Το καθεστώς ειδικής-αυξημένης ευθύνης των δημοσίων υπαλλήλων στο ισχύον ελληνικό ποινικό δίκαιο, ΠοινΔικ 2009, 1126 επ., 1139 επ. *Μ. Μαργαρίτης*, Ποινικός Κώδικας - Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2009², 710 επ., 1035 επ. *Α. Στοιλα*, στο: *Α. Χαραλαμπάκης*, Ποινικός Κώδικας - Ερμηνεία κατ' άρθρο, τ. Β; 2011, 479 επ. *Σ. Παππάς*, στο: *Χαραλαμπάκης*, δ.π., 1735 επ. Αλλά βλ. και άρθρο 8 Ν 2251/1994, *Ντόστας* (2000), 57 επ. *Σ. Βασιλόπουλος*, Οι καταναλωτικοί ΓΟΣ - Θεωρητική αντιμετώπιση, στο: *Δούβλης/Μπώλος*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτών, τ. Ι, 2008, 49 επ. *Δούβλης*, Οι καταναλωτικοί ΓΟΣ - Νομολογική αντιμετώπιση, στο: *Δούβλης/Μπώλος* (2008), 100 επ. *Ο ίδιος*, Η εξελικτική πορεία των τραπεζικών ΓΟΣ στο ελληνικό δίκαιο, 2010, 79 επ. *Καράκωστας*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2008², 283 επ., 299 επ. *Φουντεδάκη*, Ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, στο: *Ε. Αλεξανδρίδου*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2008, 435 επ., 443. *Χ. Τσενέ*, Η εξωσυμβατική ευθύνη των τραπεζών από την παροχή εμπορικών τραπεζικών υπηρεσιών, 2008, 156 επ. Γενικότερα, *Λουκόπουλος* (1950), 1 επ., 13 επ., 64 επ. *Κωνσταντινίδης* (1987), 55 επ., με αναφορά και στα αρχαία δίκαια. *Γραμματίκας* (1991), 17 επ., 51 επ., 133 επ. *Τριανταφυλλάκης*, ΕλλΔνη 1993, 1446. *Κουτσούκης* (1994), 6 επ., 9 επ. *Ντόστας* (2000), 1 επ., 24 επ. *Α. Παπαδοπούλου*, Το επιχειρηματικό απόρρητο, 2007, 15 επ. *Α. Πανταζόπουλου*, Η προστασία του επιχειρησιακού απορρήτου στην πολιτική δίκη, Αρμ 2008, 361 επ. *Τσενέ* (2008), 12 επ. *Βελέντζας* (2010), 281, 286 επ. *Ο ίδιος*, Η ενημέρωση οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις, στο: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λογιστών*, Η έσπραξη των εμπορικών απαιτήσεων, Πρακτικά 20ου Πανελληνίου Συνεδρίου Εμπορικού Δικαίου, 2011, 358 επ. Τέλος, πρβλ. και απόφ. ΠΕΚ 21.6.2006, υπόθ. Τ-47/02, *Danzer*, curia.europa.eu.
11. Συγκεντρωτικά για σχετική βιβλιογραφία και νομολογία, *Δούβλης* (2008), 101, σημ. 93, με λεπτομερείς βιβλιογραφικές και νομολογικές αναφορές. *Ο ίδιος*, Ζητήματα έσπραξης τραπεζικών απαιτήσεων και προώθησης προϊόντων καταναλωτικής πίστης υπό το πρίσμα προστασίας των ηλεκτρονικών προσωπικών δεδομένων, ΔΕΕ 2009, 771. *Ο ίδιος* (2010), 37, 85. Επίσης, *Α.*

Εκτός αυτού, μακροχρόνιες κοινωνικές τάσεις σε συνάρτηση με πόγιες τραπεζικές πρακτικές ξεκινώντας από ορισμένες προηγμένες οικονομικές χώρες¹² βοήθησαν στο να επεκταθεί ο παραπάνω προστατευτικός μανδύας καταλαμβάνοντας σαφώς και τις τραπεζικές καταθέσεις. Στην Ελλάδα μάλιστα εμφανίσθηκε επιπρόσθετα και νέο ιδιαίτερο νομοθετικό πλαίσιο ανάλογης προστασίας, το οποίο πρωτοεισήχθη στην παρούσα ειδική μορφή¹³ και εξακολουθεί να ισχύει βάσει των διατάξεων του ΝΔ 1059/1971 για το απόρρητο των κάθε μορφής τραπεζικών καταθέσεων. Με νεότερες εξόχως νομοθετικές παρεμβάσεις η συγκεκριμένη προστασία επεκτάθηκε και προκειμένου για λογαριασμούς ύλων τίτλων¹⁴. Υπό την έννοια αυτήν, απειλείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών χωρίς αναστολή ή δικαίωμα μετατροπής της ποινής κάθε ιεραρχικά υπεύθυνος πιστωτικού ιδρύματος ελληνικών ή ξένων συμπερόντων που λειτουργεί στη χώρα μας, συμπεριλαμβανομένων φυσικά και των υποκαταστημάτων, ο οποίος θα κριθεί ένοχος

Καραγκουνίδης, Η ευθύνη της τράπεζας έναντι των πελατών της από την παραβίαση υποχρεώσεων προστασίας, Αρμ 1995, 442 επ. *Μ. Σταθόπουλος*, Η επιμέλεια του συνετού δανειστή, στο: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λογιστών*, δ.π., 15 επ. *Ι. Πιπταρίκος*, Η ευθύνη από εμπιστοσύνη στην έννομη σχέση Τράπεζας - Πελάτη, ΔΕΕ 2012, 442 επ. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 181 επ., 183 επ., 189 επ., 192 επ. Τέλος, *J. Attard*, Du champ d' application du devoir de conseil du banquier, R.T.D.C. 2011, 11 επ. Πιο πρόσφατα, πρβλ. και ΑΠ 347/2010, Δελτ.Δικ.ΕΤΕ, τεύχ. 70/2010, 206 επ. ΑΠ 1629/2010 ΧρΔικ 2011, 167 επ. ΠΠρΑθ 7169/2010 Νο8 2011, 351 επ., με σκόλιο *Χ. Παπαστάμου*, 357 επ. ΠΠρΑθ 1512/2012 Νο8 2012, 1412 επ., με σκόλιο *Παπαστάμου*, 1415 επ.

12. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Ελβετία, όπου η καθιέρωση εξαιρετικά αυστηρού νομικού πλαισίου προστασίας του τραπεζικού απορρήτου έλκει μακρά εθιμική καταγωγή, για να καθιερωθεί και επισήμως το 1934 βάσει του άρθρου 47 του Ομοσπονδιακού Ελβετικού Νόμου περί Τραπεζών και Τομειευτηρίων, βλ. επιλεκτικά, *Λουκόπουλος* (1950), 96 επ. *Κουτσούκης* (1994), 35 επ. *Μπώλος/Arnold*, ΔΕΕ 2012, 301 επ. Ενδεικτικά, πρβλ. και απόφ. ΔΕΚ 10.12.2002, υπόθ. C-153/2000, *P. der Weduwe*, curia.europa.eu, επί του βελγικού και λουξεμβουργιανού δικαίου. Τέλος, *Λουκόπουλος* (1950), 77 επ., 92 επ. *Κωνσταντινίδης* (1987), 55 επ., 61 επ. *Ο ίδιος* (1991), 25 επ. *Κουτσούκης* (1994), 17 επ., 40 επ. *Γεωργακόπουλος* (1999), 300. *Μοσχούρη-Τοκμακίδου*, ΕπισκεΔ 2004, 578 επ. *Ph. Neau-Leduc*, Secret bancaire et frontières, R.D.B.F., no 1/2010, 69 επ. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 181 επ.
13. Για την ιστορική εξέλιξη της αντίστοιχης ελληνικής νομοθεσίας και τους σκοπούς του ΝΔ 1059/1971, *Δούβλης*, Κοινός διαζευκτικός λογαριασμός, προσβολή της νόμιμης μοίρας και κάμψη του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων, 1987, 1 επ., 35 επ., με αναφορά σε προηγούμενη βιβλιογραφία καθώς και στην εισαγ. έκθ. ΝΔ 1059/1971. *Γραμματίκας* (1991), 39 επ., 42 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 136 επ., 138 επ. *Καλαμίτης* (1993), 13 επ., 20 επ. *Τριανταφυλλάκης*, ΕλλΔνη 1993, 1446. *Β. Κιδντας*, Το τραπεζικό απόρρητο και οι εργασίες συναλλάγματος, 1993, 1 επ., 6 επ. *Κουτσούκης* (1994), 3 επ., 12 επ., 40 επ., 54 επ., 64 επ. *Ντόστας* (2000), 67 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁹), 57 επ. *Βελέντζας* (2010), 282 επ. Τέλος, πρβλ. χαρακτηριστικά και Εφδωδ 287/1996 ΕπισκεΔ 1997, 652 επ., με εισαγ. σημ. *Κ. Παμπούκη*, 652 επ.
14. Ειδικότερα, *Γραμματίκας* (1991), 150 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 148. *Τριανταφυλλάκης*, ΕλλΔνη 1993, 1450. *Κουτσούκης* (1994), 65 επ. *Γεωργακόπουλος* (1999), 299. *Ντόστας* (2000), 69 επ., 116 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁹), 59, 62 επ. *Βελέντζας* (2010), 283, 286, 291. Αρνητικός ο *Καλαμίτης* (1993), 20 επ.

παραβίασης εκ δόλου του εν λόγω απορρήτου¹⁵, δίχως δε η συναίνεση του δικαιούχου του επίμαχου λογαριασμού να λαμβάνεται υπόψη ως προς το αξιόποινο της οικείας πλημμεληματικής πράξης. Μάλιστα, τα ανωτέρω υπόχρεα πρόσωπα δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ούτε ως μάρτυρες σε πολιτική ή ποινική δίκη ως προς θέματα που άπτονται του απορρήτου τραπεζικών καταθέσεων¹⁶.

4. Γενικότερη εξαίρεση στις προηγούμενες δεσμεύσεις εισάγει το άρθρο 3 ΝΔ 1059/1971, όπου προβλέπεται η δυνατότητα παροχής πληροφοριών σχετικά με τραπεζικές καταθέσεις «... μετά από ειδικά αιτιολογημένη παραγγελία ή αίτηση ή απόφαση του αρμόδιου για την άσκηση ποινικής δίωξης ή τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης ή κύριας ανάκρισης οργάνου διά του δικαστικού συμβουλίου ή δικαστηρίου, στο οποίο διενεργείται η σχετική διαδικασία, εφόσον η παροχή των πληροφοριών αυτών είναι απολύτως αναγκαία για την ανίχνευση και τον κολασμό κακούργηματος». Συμπληρώνεται μάλιστα ότι: «οι σχετικές αποφάσεις και τα βουλεύματα αποστέλλονται από τις δικαστικές αρχές στην Τρόπεζα της Ελλάδος, η οποία, με ευθύνη της, τα διαβιβάζει αμέσως στις διατασσόμενες από αυτές τράπεζες»¹⁷. Θα πρέπει πάντως να θεωρηθεί ορθό κατ' αναλογία ότι εφόσον έχει εκδοθεί βούλευμα περί άρσης του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων ως προς ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και δεν κινηθεί τελικά ποινική δίωξη εναντίον τους ή εναντίον των νομίμων εκπροσώπων τους αντίστοιχα για οποιοδήποτε νόμιμο λόγο σε σχέση με τη διερευνώμενη υπόθεση, το μεταγενέστερο σχετικό απαλλακτικό βούλευμα οφείλει να προβλέπει εξ αρχής ή έστω μέσω διαδικασίας συμπλήρωσής του την άρση των συνεπειών του πρώτου βουλεύματος και την επάνοδο του/των εμπλεκόμενου/ων καταθέτη/ών στο κανονικό καθεστώς προστασίας του ΝΔ 1059/1971¹⁸.

15. Α. Ανδρουλάκης, Απόρρητο τραπεζικών καταθέσεων και άλλα, 1988, 37 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 153. Ενδεικτικά, ΑΠ 586/2001 Νόμος. 1064/2009, Νο8 2010,988 επ. Το ίδιο ισχύει και ως προς την παραβίαση του γενικού τραπεζικού απορρήτου, *Γραμματικός* (1991), 136, επισημαίνοντας ότι αρκεί και ενδεχόμενος δόλος.
16. Άρθρο 2 ΝΔ 1059/1971. Σχετικά, *Δούβλης* (1987), 37 επ. *Ανδρουλάκης* (1988), 37 επ. *Γραμματικός* (1991), 196 επ., 198 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 141 επ., 149 επ., 152 επ. *Καλαμίτσας* (1993), 26 επ., 28 επ., 63 επ. *Κιάντος* (1993), 34 επ. *Κουτσούκης* (1994), 75 επ., 89 επ., 107 επ., 131 επ., 153 επ. *Γεωργακόπουλος* (1999), 302. *Ντόστας* (2000), 76 επ., 80 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 58. *Βελέντζας* (2010), 284. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 190.
17. Το τελευταίο αυτό εδ. του άρθρου 3, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 27 παρ. 1 Ν 1868/1989, διαμορφώθηκε τελικά θάσει του άρθρου 76 παρ. 2 Ν 3994/2011. Διαχρονικά, *Δούβλης* (1987), 36 επ. *Ανδρουλάκης* (1988), 50 επ. *Γραμματικός* (1991), 145 επ., 164 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 141 επ., 143 επ., 160 επ., 165 επ. *Καλαμίτσας* (1993), 20 επ., 54 επ., 58 επ. *Κιάντος* (1993), 3 επ., 13 επ. *Τριανταφυλλάκης*, ΕλλΔνη 1993,1446. *Κουτσούκης* (1994), 51 επ., 65 επ. *Γεωργακόπουλος* (1999), 300 επ. *Ντόστας* (2000), 2 επ., 67 επ., 89 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 57 επ., 59 επ. *Βελέντζας* (2010), 284 επ. *Γέσιου-Φαλτσή*, ΧρΙΔ 2010,594 επ. Η ίδια (γγμδ), ΕφΑΔ 2010,1190 επ. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 190 επ. Τέλος, πρβλ. ΣυμβΑΠ 1713/2006 Νο8 2007,443 επ., με παρ.στ. *Τσιρίδη*, 445 επ. = ΠοινΧρ 2007,792 επ., όπου διευκρινίζεται ότι η ενδεχόμενη παραβίαση του άρθρου 3 ΝΔ 1059/1971 δεν επιφέρει οποιαδήποτε δικονομική κύρωση.
18. Έτσι, ΣυμβΕφαθ 2057/1993 Αρμ 1994,471 επ.

Πέρα από την αυτονόητη διαπίστωση ότι κάμψη του ειδικού τραπεζικού απορρήτου επέρχεται αποκλειστικό και μόνο στις περιπτώσεις που ρητώς αναφέρονται στο άρθρο 3 ΝΔ 1059/1971, εκτός φυσικό αντίθετης *ad hoc* διάταξης νόμου, εκείνο που ενδιαφέρει πιο συγκεκριμένα είναι η ανάγκη ύπαρξης ειδικής προς τούτο αιτιολόγησης, η οποία να συνδέεται άμεσα με το ότι η παροχή των αιτούμενων πληροφοριών είναι απολύτως αναγκαία για την αποκάλυψη και τιμωρία κακούργηματος. Τούτο άλλωστε συμβαδίζει ομαλά με τη γενικότερη αρχή της ειδικής και εμπειριστωμένης αιτιολόγησης δικαστικών αποφάσεων, βουλευμάτων και διατάξεων ανακριτή καθώς και εισαγγελέα, η οποία εκφράζεται μέσω των άρθρων 93 παρ. 3 Σ και 139 ΚΠΔ¹⁹. Άρα, η αρκετά συνήθης στην πράξη περιέλευση σε πιστωτικά ιδρύματα εισαγγελικών παραγγελιών ή εγγράφων άλλων ανακριτικών οργάνων σχετικά με την παροχή πληροφοριών αναφορικό με τραπεζικές καταθέσεις, που δεν περιβάλλονται τη μορφή βουλεύματος ή δικαστικής απόφασης με την πρόποσα κατά τα ανωτέρω αιτιολογία, είναι προφανές ότι δεν έχουν καμία δεσμευτική ισχύ. Αντίθετα, εμβάλλουν τους αρμόδιους τραπεζικούς υπαλλήλους σε άμεσο κίνδυνο άσκησης εναντίον τους ποινικής δίωξης σύμφωνα με το προαναφερόμενο άρθρο 2 ΝΔ 1059/1971, εφόσον τυχόν ενδώσουν σε τέτοιου είδους παροχή πληροφοριών²⁰.

Θα πρέπει πάντως να διευκρινισθεί ότι η διατύπωση μέσω της έκδοσης κατάλληλου βουλεύματος ή δικαστικής απόφασης αιτήματος για πληροφόρηση αναφορικό με τραπεζικές καταθέσεις δεν εμποδίζεται λόγω της ύπαρξης κοινού διαζευκτικού ή συμπλεκτικού λογαριασμού²¹. Ανεξάρτητα επομένως από το αν οι συνδικαιούχοι τέτοιων λογαριασμών έχουν τη δυνατότητα να κάνουν σχετική χρήση ο καθένας αυτόνομα ή μαζί με τους υπόλοιπους αντίστοιχα, η νόμιμη κάμψη του απορρήτου της επίμαχης κατάθεσης επέρχεται ως προς τον ύποπτο συνδικαιούχο ανεμπόδιστα²². Διαφορετικά, η αποκάλυψη του ενόχου θα εξαρτιόταν κάθε φορά από τη βούληση του μη άμεσα εμπλεκόμενου συνδικαιούχου, ο οποίος στις περισσότερες περιπτώσεις είναι συγγενικό ή άλλο φιλικό πρόσωπο. Με βάση συνεπώς τα προεκτεθέντα, θα αντιμετωπισθεί και κάθε αίτημα ελέγχουσας οικονομικής αρχής προς πιστωτικό ίδρυμα για αποκάλυψη στοιχείων τραπεζικού λογαριασμού, που δεν στηρίζεται σε άλλη ειδική διάταξη νόμου.

5. Σε αντίθεση πάντως με ό,τι συμβαίνει προκειμένου για το ειδικό απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων και το σύμψυτο ιδιώνυμο ποινικό αδίκημα, εύλογα γίνεται δεκτό ότι

19. *Μ. Γεωργιάδου*, στο: *Α. Μαργαρίτης*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, τ. Ι, 2011², 578 επ., με περαιτέρω αναφορές στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ. *Κ. Φρόγκας*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2011, 420 επ.
20. Ανωτ. σημ. 15-16.
21. *Δούβλης* (1987), 8, 13 επ. *Κουτσούκης* (1994), 195 επ. Ο ίδιος (1997), 163 επ. *Γεωργακόπουλος* (1999), 309 επ. *Σ. Μητροπούλου*, Ο κοινός λογαριασμός στο Ελληνικό δίκαιο, 2002, 25 επ., 177 επ. *Α. Πελένη-Παπαγεωργίου*, Η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, 2005, 7 επ., 29 επ., 69 επ., 145 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 339 επ. *Βελέντζας* (2010), 303 επ. *Γέσιου-Φαλτσή*, ΧρΙΔ 2010,593 επ. Η ίδια (γγμδ), ΕφΑΔ 2010,1188 επ. *Ν. Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 219 επ.
22. ΣυμβΠλημΛιβαδ 19/2001, ΠοινΧρ 2002,71 επ. ΣυμβΠλημΡόδου 5/2005 Νόμος. ΣυμβΠλημΡόδου 67/2006 Αρμ 2006,1996 επ. ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008 ΠοινΔικ 2009,1383 επ.

το γενικό τραπεζικό απόρρητο, το οποίο άλλωστε βασίζεται στην εικαζόμενη βούληση και το πραγματικό συμφέρον του αντισυμβαλλόμενου του πιστωτικού ιδρύματος για μη γνωστοποίηση των οικείων συναλλαγών, υποχωρεί εφόσον ο πελάτης - φορέας του αντίστοιχου δικαιώματος συναινεί ρητά στη δημοσιοποίηση τέτοιων στοιχείων²³. Το ίδιο φυσικά θα συμβεί και στην περίπτωση όπου διάταξη νόμου επιτάσσει ρητά την κάμψη του γενικού τραπεζικού απορρήτου. Το θέμα αναμφίβολα συναρτάται περαιτέρω με την παραβίαση υπηρεσιακού απορρήτου κατ' άρθρο 252 ΠΚ²⁴, όπου βάσει του άρθρου 263Α ΠΚ υπάγονται και τα πιστωτικά ιδρύματα καθώς και με την παραβίαση επαγγελματικής ευθύτητας του άρθρου 371 ΠΚ²⁵. Στην τελευταία όμως αυτή περίπτωση θα πρέπει να συνυπολογισθεί, ότι η ποινική δίωξη ως προς το συγκεκριμένο αδίκημα γίνεται μόνο μετά από έγκληση, ενώ ο χαρακτήρας της σχετικής πράξης αλλάζει πλέον και δεν τιμωρείται, εφόσον «... ο υπάιτιος απέβλεπε στην εκπλήρωση καθήκοντός του ή στη διαφύλαξη έννομου ή για άλλο λόγο δικαιολογημένου ουσιώδους συμφέροντος δημόσιου ή του ίδιου ή κάποιου άλλου, το οποίο δεν μπορούσε να διαφυλαχθεί διαφορετικά»²⁶. Αν μάλιστα τα ανωτέρω συνδυασθούν με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 212 ΚΠΔ, το οποίο ρυθμίζει την απαγόρευση εξέτασης μαρτύρων δεσμευόμενων από επαγγελματικό απόρρητο κατά την ποινική διαδικασία ή και την προδικασία, όπου δεν περιλαμβάνεται το τραπεζικό απόρρητο καθώς και με την ευρύτερη αρχή του περιόριστου των επιτρεπόμενων αποδεικτικών μέσων κατ' άρθρο 179 ΚΠΔ²⁷, τότε φυσιολογικά συνάγεται το συμπέρασμα, ότι η υποχώρηση του γενικού τραπεζικού απορρήτου επιβάλλεται και ενόψει κάθε μορφής ποινικής διαδικασίας, ακόμη και μετά από σχετική αιτιολογημένη εισαγγελική παραγγελία²⁸. Τούτο φυσικά θα ισχύσει σε περίπτωση απουσίας ιδιαίτερης ρύθμισης και προκειμένου για ανόλογο αίτημα οικονομικής υπηρεσίας ενόψει διενέργειας φορολογικού ελέγχου.

Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο στο πεδίο των αστικών διαφορών και σε σχέση με τη διάταξη του άρθρου 402 παρ. 2 ΚΠολΔ, η

οποία απλώς παρέχει την ευχέρεια απαλλαγής από την υποχρέωση μαρτυρίας στην πολιτική δίκη για περιστατικό που αποτελούν επαγγελματικό ή καλλιτεχνικό απόρρητο²⁹. Είναι συνεπώς προφανές ότι στην τελευταία αυτή περίπτωση, όπου είναι δυνατόν να ενυπάρξει παρεμπιπτόντως και φορολογική χροιά, όπως και σε εκείνη της δήλωσης του άρθρου 985 ΚΠολΔ επί τυχόν επιβολής κατάσχεσης στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης με βάση ιδιωτική αξίωση και αναφορικά με οποιοδήποτε άλλο στοιχείο πέραν των καταθέσεων³⁰, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να σταθμίσουν *ad hoc* τα συμφέροντα και τις υποχρεώσεις τους, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα τις ευθύνες τους έναντι κάθε εμπλεκόμενου για την κάμψη ή μη τελικό του γενικού τραπεζικού απορρήτου³¹. Το αυτό συμπέρασμα προκύπτει και από τη σκοπιά προσέγγισης του άρθρου 450 παρ. 2 ΚΠολΔ³², όπου η αναγνωριζόμενη για σπουδαίο λόγο

23. Λουκόπουλος (1950), 82 επ. Γραμματικός (1991), 97 επ., 108 επ., 137 επ., διευκρινίζοντας παράλληλο ότι είναι έγκυρη και η εκ των υστέρων παροίτηση (η εκ των προτέρων αντίθετα είναι άκυρη ως αντικείμενη στα χρηστά ήθη) του υποκειμένου του αντίστοιχου δικαιώματος, με αποτέλεσμα την απώλεια κάθε σχετικής αξίωσης κατά τις τράπεζες, 110 επ. Το ίδιο και Κουτσούκης (1994), 72 επ., 99 επ., 158 επ. Ακόμη, Ντόστας (2000), 30 επ., 39 επ. Ψυχομάνης (2008⁶), 42 επ., 46 επ. Βελέντζας (2010), 281. Ν. Ρόκας/Γκόρτσας (2012²), 189.

24. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 253 ΠΚ, το καθεστώς του υπηρεσιακού απορρήτου εξακολουθεί να δεσμεύει και τον αποχωρήσαντα από την υπηρεσία του υπάλληλο.

25. Ανωτ. σημ. 10.

26. Αντίστοιχα παρ. 3-4 άρθρου 371 ΠΚ.

27. Χαρακτηριστικά, ΣυμβΠλημΛιθαδ 19/2001 ΠοινΧρ 2002,71 επ. ΣυμβΑΠ 1713/2006 Νοθ 2007,443 επ., με παρ. Τσιρίδη, 445 επ. = ΠοινΧρ 2007,792 επ., όπου διευκρινίζεται ότι η παραβίαση του κανόνα του ΚΠΔ 212 επιφέρει σχετική μόνον ακυρότητα. ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008 ΠοινΔικ 2009,1383 επ.

28. Προς αυτήν την κατεύθυνση, Λουκόπουλος (1950), 43 επ. Κωνσταντινίδης (1987), 51 επ., 68 επ., 75 επ., 83 επ., ίδιαι. 94 επ. Ο ίδιος (1991), 13 επ., 29 επ., 153. Γραμματικός (1991), 84 επ., 87 επ., 97 επ. Καλαμίτης (1993), 64. Κουτσούκης (1994), 172 επ. Ντόστας (2000), 39, 48 επ. Ψυχομάνης (2008⁶), 46 επ.

29. Β. Μπρακατούλας, Οι μάρτυρες στην πολιτική δίκη, 1992², 125 επ. Β. Βαθρακοκόιλης, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας - Ερμηνευτική-Νομολογική Ανάλυση, τ. Β', 1994, 818 επ. Ι. Τέντες, στο: Κ. Κεραμείς/Δ. Κονδύλης/Ν. Νίκας, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τ. Ι, 2000, 760. Α. Πανταζόπουλος, Η προστασία του επιχειρησιακού απορρήτου στην πολιτική δίκη, Αρμ 2008, 361 επ. Πρβλ. και ΣυμβΠλημΛιθαδ 19/2001 ΠοινΧρ 2002,71 επ. ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008 ΠοινΔικ 2009,1383 επ.

30. Για το ζήτημα της κατάσχεσης τραπεζικών καταθέσεων υπό το κράτος πλέον του άρθρου 24 Ν 2915/2001, το οποίο παλαιότερα είχε διαπλεχθεί νομολογικά με το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, βλ. ενδεικτικά και διαχρονικά, Γραμματικός (1991), 153 επ. Τριανταφυλλάκης, ΕλλΔνη 1993,1445 επ. Γεωργακόπουλος (1999), 303 επ. Ντόστας (2000), 119 επ. Ψυχομάνης, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, 189 επ. Ο ίδιος, Η κατάσχεση των καταθέσεων, ΔΕΕ 2002,473 επ. = Αρμ 2002,987 επ. Ο ίδιος (2008⁶), 62 επ., 200 επ. Ο ίδιος, Τραπεζικό Δίκαιο - Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, τεύχ. ΙΙ., 2010⁶, 146 επ. Γέσιου-Φαλεσά, Η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων πριν και μετά το Ν 2915/2001, Δ 2002,421 επ. Η ίδια, ΧρΔ 2010,595. Η ίδια (γνμδ), ΕφΑΔ 2010,1191. Π. Μάζης, Κατάσχεση τραπεζικών καταθέσεων μετά τη θέση σε ισχύ του άρθρου 24 του Ν 2915/2001, ΝοΒ 2002,42 επ. Α. Ταμμάδης, Η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων ιδιωτών, 2005, 21 επ., 25 επ. Ν. Κλαμαρής, Οι τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με τους νόμους 2915/2001 και 3043/2002, ΕλλΔνη 2007,1295 επ. Ι. Καστριώτης, Η κατάσχεση των τραπεζικών καταθέσεων, Δ 2007,66 επ. Βελέντζας (2010), 294 επ. Ν. Ρόκας/Γκόρτσας (2012²), 190 επ., 216 επ. Επίσης πρβλ. και ΑΠ 974/1992 Νомος, 785/1999, ΕΕμΔ 1999,477 επ. 1540/2000, Δ 2001,530 επ., με σημ. Κ. Μπέη, 537 επ. 19/2001 Ολ, ΔΕΕ 2002,190 επ., με σημ. Κουτσούκη, 192 επ. = ΝοΒ 2002,685 επ. 358/2004, Δ 2005,150 επ., με παρ. Μπέη, 153 επ. 1812/2007 Νомος, 1241/2008, Δ 2008,1068 επ. = Αρμ 2009,1187 επ. 884, 1004/2010, ΕπισκεΔ 2010,1028 επ., με εισαγ. σημ. Κ. Παμπούκη, 1026 επ. 1022/2011, ΧρΔικ 2011,488 επ. = ΝοΒ 2012,88 επ., 336. Τέλος, για το επιτρεπτό επιβολής και συντηρητικής κατάσχεσης κατάθεσης στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης, πρβλ. ΕφΑθ 8423/2006 Νомος. ΕφΑθ 141/2010 ΧρΔικ 2011,158 επ.

31. Με αυτό το πνεύμα, Λουκόπουλος (1950), 48 επ. Κωνσταντινίδης (1987), 71 επ. Γραμματικός (1991), 97 επ., 137. Καλαμίτης (1993), 12, 64. Ντόστας (2000), 47 επ. Ψυχομάνης (2008⁶), 47, 63. Ν. Ρόκας/Γκόρτσας (2012²), 189 επ.

32. Βαθρακοκόιλης (1994), 937 επ., 941. Τέντες (2000), 807 επ. Βελέντζας (2010), 305 επ. Το ζήτημα εξάλλου δεν μεταβάλλεται στην προκειμένη περίπτωση ούτε υπό το πρίσμα των διατάξεων ΑΚ 902-903, βλ. αντι πολλών, Δούβλης (1987), 47 επ. Βαθρακοκόιλης, Αναλυτική Ερμηνεία - Νομολογία ΑΚ και ΕισΝΑΚ, τ. Α', 1989, 1171 επ., 1176 επ. Γραμματικός (1991), 93 επ. Α.

εξαιρέση από την υποχρέωση επίδειξης εγγράφων στηρίζεται ιδίως στις περιπτώσεις όρνησης μαρτυρίας, δηλαδή και πάλι στο άρθρο 402 παρ. 2 ΚΠολΔ³³.

Τέλος, το γενικό και όχι το ειδικό τραπεζικό απόρρητο, που καλύπτεται από την ιδιαίτερη ρύθμιση του άρθρου 3 ΝΔ 1059/1971³⁴, αφορά η διάταξη του άρθρου 260 ΚΠΔ σχετικά με την έρευνα αλληλογραφίας και κάθε σχετικού εγγράφου καθώς και τη δυνατότητα επιβολής κατάσχεσης στις τράπεζες και σε άλλα δημόσια ή ιδιωτικά ιδρύματα από μέρος των ανακριτικών οργάνων επί τίτλων αξιών και πραγμάτων ή εγγράφων τοποθετημένων σε θυρίδες ενόψει της διερεύνησης εγκληματικών πράξεων³⁵, στις οποίες είναι δυνατόν να περιλαμβάνονται και εκ του νόμου καθορισμένα φορολογικά αδικήματα. Σύμφωνα μάλιστα με το εδ. β' της παρ. 2 του άρθρου 260 ΚΠΔ, δεν αναγνωρίζεται στην εμπλεκόμενη τράπεζα ή σε άλλο ίδρυμα καμία δυνατότητα όρνησης κατά τη σχετική διαδικασία, η οποία θα πρέπει να ολοκληρωθεί σε κάθε περίπτωση.

6. Σε ειδικότερο επίπεδο, το άρθρο 2 ΝΔ 1325/1972 καθόρισε ότι: «κατ' εξαίρεση των διατάξεων του ΝΔ 1059/1971 "περί του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων" η Τράπεζα, εν περιπτώσει μη πληρωμής επιταγής ελλείψει αντιστοίχων διαθέσιμων κεφαλαίων υποχρεούται να βεβαιώσει τούτο, είτε επί του σώματος της επιταγής, είτε δι' ιδίου εγγράφου, μετά σημειώσεως της ημέρας εμφανίσεως της επιταγής». Με τον τρόπο αυτόν, η παρούσα ιδιαίτερη περίπτωση όρνης του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων³⁶ επιτρέπει, εκτός των άλλων, την επιμέτρηση των προηλεπομένων ποινών του άρθρου 79 Ν 5960/1933³⁷ στις περιπτώσεις έκδοσης ακάλυ-

πτως επιταγής λόγω έλλειψης διαθέσιμων κεφαλαίων ή λόγω αδικαιολόγητης ανάκλησής της³⁸.

Περαιτέρω, έχει ορθά κριθεί ότι επί κλοπής επιταγής από τα χέρια του εκδότη πριν προλάβει να την παραδώσει στον λήπτη, υφίσταται δικαίωμα του εκδότη να ανακαλέσει έναντι της πληρώτριας τράπεζας την εν λόγω επιταγή ή να της ανακοινώσει την κλοπή, οπότε η τελευταία υποχρεούται να το βεβαιώσει στο σώμα της, εφόσον εμφανισθεί εμπρόθεσμα προς πληρωμή, με βάση την αρχή της καλής πίστης και σε αναλογία με τα ισχύοντα σε περίπτωση έλλειψης επαρκών κεφαλαίων για πληρωμή. Συνεπώς, το συγκεκριμένο δικαίωμα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προσκομίζει στο απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων ή στην προεκτεθείσα διάταξη του άρθρου 2 ΝΔ 1325/1972, αλλά ούτε και στη νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων³⁹. Τα προαναφερόμενα βεβαιώσις μπορεί να σχετίζονται ποικιλοτρόπως και με τη διενέργεια οικονομικών - φορολογικών ελέγχων.

7. Εξειδικεύοντας στη συνέχεια ως προς τον χώρο πλέον του χρηματοοικονομικού - χρηματιστηριακού δικαίου, οι επενδυτικές και εισογμένες γενικότερα εταιρίες καθώς και τα φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στη χρηματοαγορά υποχρεούνται βάσει του άρθρου 76 παρ. 12 Ν 1969/1991 στην παροχή προς την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς όλων των στοιχείων και πληροφοριών που κατέχουν, ώστε η τελευταία να μπορεί να ασκήσει απρόσκοπτα το εποπτικό της έργο. Την ίδια μάλιστα υποχρέωση έχουν οι δημόσιες υπηρεσίες και οι ορκωτοί ελεγκτές που διενεργούν τακτικούς ή έκτακτους ελέγχους στις παραπάνω εταιρίες, χωρίς κανείς από τους υπόψη συνολικά υπέρχρεους να δικαιούται να επικαλεσθεί επαγγελματικό ή άλλο είδους απόρρητο.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με τη σειρά της, όπως και κάθε πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό της, απαγορεύεται σύμφωνα με την επόμενη παρ. 13 του ίδιου άρθρου να προβεί σε οποιαδήποτε γνωστοποίηση των κατεχόμενων στοιχείων και πληροφοριών προς δημόσια αρχή, με εξαίρεση, μεταξύ άλλων, την αναφορά τυχόν αξιόποινων πράξεων προς τις αρμόδιες εισαγγελικές και δικαστικές αρχές⁴⁰. Το ίδιο ισχύει και εφόσον εκδοθεί ειδικά αιτιολογημένο θούλευμα από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο κατά τη διάρκεια ανάκρισης, προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης, με στόχο την παροχή στοιχείων απολύτως αναγκαίων για την τιμωρία πλημμελήματος ή κακοουργήματος⁴¹. Σε σχέση με την τελευταία αυτήν εξαίρεση, παρατηρείται ευρύτερη ευχέρεια κάμψης του χρηματιστηριακού στην προκειμένη περίπτωση απορρήτου σε σύγκριση με το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, του

Ανθιμος, στο: *Αν. Γεωργιάδης*, Σύντομη ερμηνεία ΑΚ, τ. 1, 2010, 1742 επ., 1749 επ. *Γέσιου-Φαλτσή*, Χρ1Δ 2010,596 επ. Η *Ιδία* (γνμδ), ΕφΑΔ 2010,1182 επ.

33. Ανωτ. σημ. 29, 31. Πρβλ. και ΕφΑθ 11203/1986 ΕλλΔνη 1988,141. ΕφΑθ 7277/2003 ΕλλΔνη 2004,1447. ΜΠρΡόδου 230/2007 ΕΤΡΑΕΧρΔ 2008,85.

34. Ανωτ. σημ. 17.

35. *Ανδρουλάκης* (1988), 48 επ. *Κωνσταντινίδης* (1991), 153 επ. *Γραμματικός* (1991), 87 επ., 147. *Ντόστας* (2000), 41 επ. Σημειώτεον, ότι η εκμίσθωση και χρήση θυρίδων εμπίπτει στο πεδίο προστασίας του γενικού τραπεζικού απορρήτου, *Δουβλής* (1987), 36. *Βελέντζας* (2010), 1246 επ. Πρβλ. και ΣυμβΠλημ1ιδιαδ 19/2001 ΠοινΧρ 2002,71 επ. ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008 ΠοινΔικ 2009,1383 επ.

36. *Γραμματικός* (1991), 172 επ. *Καλαμίτης* (1993), 49 επ. *Κουτσούκης* (1994), 263 επ. *Ντόστας* (2000), 98 επ. *Ψυχομάνης* (2008⁶), 62. *Βελέντζας* (2010), 285.

37. Όπως αυτό αντικαταστάθηκε καταρχάς από το άρθρο 1 ΝΔ 1325/1972, συμπληρώθηκε δε μεταγενέστερα με την προσθήκη παρ. 3 από το εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 4 Ν 2408/1996. Επισημαίνεται όμως ότι σύμφωνα με την ισχύουσα διαμόρφωση της παρ. 5 του άρθρου 79 Ν 5960/1933 από το άρθρο 15 παρ. 3 Ν 3472/2006, η ποινική δίωξη για ακάλυπτη επιταγή γίνεται μόνο με έγκληση του κομιστή ή του υπόχρεου από αναγωγή, ο οποίος εξόφλησε την επιταγή, βλ. *Μ. Κορδή-Αντωνοπούλου*, Η ευθύνη του οπισθογράφου στη συναλλαγματική και στην επιταγή, 2007, 115 επ., 131 επ. *Ι. Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, 2007⁴, 358 επ. *Βελέντζας* (2010), 1159 επ., 1168 επ. *Α. Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιολόγησης, 2012⁶, 296 επ., 334.

38. Μεταξύ πολλών, *Ν. Δελούκας*, Αξιόγραφα, 1980³, 264 επ., 268 επ. *Ν. Ρόκας*, Αξιόγραφα, 1992, 145 επ. *Γεωργακόπουλος*, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τ. 2 - Οι εμπορικές πράξεις, τεύχ. 1 - Αξιόγραφα, 1997², 147 επ., 154 επ. *Κ. Παμπούκης*, Ειδικά ζητήματα από την έκδοση ακάλυπτης επιταγής, 1998, 23 επ., 43 επ., 53 επ. *Κορδή-Αντωνοπούλου* (2007), 111 επ., 135 επ. *Βελέντζας* (2010), 1147 επ., 1157 επ., 1166. *Κιάντου-Παμπούκη* (2012⁶), 329 επ.

39. Έτσι, ΑΠ 820/2002 Νομος. Γενικότερα περί του ότι το ειδικό τραπεζικό απόρρητο του ΝΔ 1059/1971 δεν καλύπτει και τις επιταγές, πρβλ. ΜΠρΑθ 1758/2012 ΝοΒ 2012,1197 επ.

40. Περ. δ'.

41. Περ. ν'. Πρβλ. και ΣυμβΠλημΣύρου 47/2008 ΠοινΔικ 2009,1383-επ.

οποίου η άρση επιτρέπεται κατά το άρθρο 3 ΝΔ 1059/1971 με τους ίδιους μεν τυπικά όρους, πλην όμως μόνον όσον αφορά κακουργηματικές πράξεις⁴². Και στις δύο πάντως περιπτώσεις, η υποχώρηση του απορρήτου μπορεί να προκληθεί όχι μόνον άμεσα αλλά και έμμεσα, υπό την έννοια δηλαδή της υποχρέωσης γνωστοποίησης προς τις αρμόδιες κάθε φορά δικαστικές αρχές απόρρητων στοιχείων, που προέκυψαν με αφορμή τη διενέργεια οικονομικών ελέγχων, οι οποίοι εκ των πραγμάτων τέμνονται συνθέστατα με το καθεστώς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών⁴³, ενίοτε δε και με το πεδίο αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

8. Τέλος, στο πλαίσιο καταπολέμησης της πολιτικής και κρατικής διαφθοράς υπό το καθεστώς του Ν 4022/2011, το άρθρο 2 παρ. 5 αυτού προβλέπει τη δυνατότητα άρσης του φορολογικού και χρηματοπιστωτικού απορρήτου συγκεκριμένου προσώπου με αιτιολογημένη διάταξη του ανακριτή ή του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί τον ένα μήνα. Εφόσον η εν λόγω άρση κρίνεται αναγκαία να επεκταθεί χρονικά, τότε απαιτείται η έκδοση σχετικού βουλεύματος μετά από πρωτοβουλία του ανακριτή ή του εισαγγελέα, διαφορετικά η ισχύς παρόμοιας δικαστικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με την παρέλευση του μήνα. Και στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση, είναι προφανές το ενδεχόμενο δημιουργίας σχετικής εμπλοκής κατά τη διενέργεια φορολογικών ελέγχων.

Σύμφωνα εξάλλου με την επόμενη παρ. 6 του ίδιου άρθρου: «ο ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, μπορεί να απαγορεύσει την κίνηση κάθε είδους λογαριασμών, τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και το άνοιγμα των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, όταν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί, οι τίτλοι, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα που προέρχονται από την τέλεση του ερευνώμενου εγκλήματος. Με την ίδια διάταξη είναι δυνατό να εξαιρούνται λογαριασμοί και ποσά τα οποία είναι αναγκαία για την κάλυψη των γενικότερων δαπανών διαβίωσης του κατηγορουμένου και της οικογενείας του, των εξόδων για τη νομική του υποστήριξη και των βασικών εξόδων για τη διατήρηση των δεσμευμένων ως άνω στοιχείων. Η διάταξη του ανακριτή επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης και επιδίδεται στον κατηγορούμενο και στο διευθυντικό στέλεχος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού. Σε περίπτωση κοινών λογαριασμών, τίτλων, χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή κοινής θυρίδας η διάταξη επιδίδεται και στον τρίτο. Η απαγόρευση ισχύει από τη χρονική στιγμή της επίδοσης της διάταξης του ανακριτή στο πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό. Από τότε απαγορεύεται το άνοιγμα της θυρίδας και είναι όκινη έναντι του Δημοσίου εκταμίευση χρημάτων από το λογαριασμό ή εκποίηση τίτλων ή χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ο κατηγορούμενος και ο τρίτος δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της διάταξης του ανακριτή, με αίτηση που απευθύνεται προς το δικαστικό

42. Ανωτ. σημ. 17.

43. Ανωτ. σημ. 3.

συμβούλιο και κατατίθεται στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα, μέσα σε δέκα ημέρες από την επίδοση σε αυτόν της διάταξης. Στη σύνθεση του συμβουλίου, που κρίνει την αίτηση, δεν μετέχει ο ανακριτής. Η υποβολή της αίτησης και η προθεσμία της δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης. Η διάταξη ανακαλείται αν προκύψουν νέα στοιχεία».

Πιο πρόσφατα άλλωστε η διάταξη του άρθρου 4 Ν 4065/2012 διαμόρφωσε έτσι την παρ. 5 του άρθρου 2 Ν 3213/2003 για τη δήλωση και τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης καθώς και λοιπών υπόχρεων προσώπων⁴⁴, ώστε οι καταλαμβάνομενοι από την ισχύ του υπόψη νομοθετήματος να έχουν την ευχέρεια, μεταξύ άλλων, να ζητούν - παραιτούμενοι εκ των προτέρων από κάθε είδους απόρρητο, ρήτρα εμπιστευτικότητας κ.λπ. - από όλα τα εγχώρια και ξένα χρηματοπιστωτικά καθώς και χρηματοδοτικά ιδρύματα έγγραφη γνωστοποίηση προς τους ίδιους ως δικαιούχους ή προς τα αρμόδια κρατικά όργανα όλων των περιουσιακών τους στοιχείων υπό τη μορφή τραπεζικού ή επενδυτικού λογαριασμού οποιασδήποτε τυπολογίας. Εφόσον μάλιστα δεν προθούν σε ανάλογη ειδική δήλωση, η ανωτέρω διάταξη προβλέπει την υποχρέωση των προσώπων αυτών για υποβολή ανέκκλητης εξουσιοδότησης - πληρεξουσιότητας προς τα αρμόδια κρατικά ελεγκτικά όργανα για συλλογή παρόμοιων πληροφοριών, παραιτούμενων ομοίως προκαταβολικά από κάθε είδους προστασία μέσω απορρήτου, ρήτρας εμπιστευτικότητας κ.ά. Τέλος, βάσει της ίδιας ρύθμισης αίρεται οποιαδήποτε υποχρέωση τήρησης απορρήτου ή καθήκοντος εχεμύθειας από μέρος δημόσιου λειτουργού ή υπαλλήλου σε σχέση με την αποκάλυψη περιουσιακών στοιχείων των υπόχρεων προσώπων. Τούτο όμως εμμέσως πλην σαφώς μπορεί να οδηγήσει ευρύτερα και σε ενδεχόμενη ανάμειξη οικονομικών ελεγκτών, εάν οι τελευταίοι εντοπίσουν με αφορμή διενεργούμενη έρευνα μη δηλωθέντα περιουσιακά στοιχεία υπαγόμενα στο προαναφερόμενο θεσμικό πλαίσιο.

B. Η υποχώρηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε ποινικές διαδικασίες σχετιζόμενες με φορολογικά αδικήματα

9. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων ως θεσμική αποτύπωση της προστασίας του ιδιωτικού βίου κάθε ατόμου έχει ήδη διανύσει σημαντική πορεία τόσο στο ευρωπαϊκό, όσο και στο εθνικό πεδίο. Ως ειδικότερη απόρρητη της ανάγκης προστασίας της προσωπικότητας σε επίπεδο συνταγματικού,

44. Πρόσφατα, Α. Μαργαρίτης, Υπουργοί και Υφυπουργοί: παθητική δωροδοκία και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ΠοινΔικ 2011,490 επ. Η. Αναγνωστόπουλος, Ζητήματα της ποινικής δίωξης Υπουργών και συμμετόχων, ΠοινΧρ 2011,569 επ. Πρβλ. και ΣυμβΑΠ 1/2011 ΠοινΧρ 2011,576 επ. Σύμφωνα εξάλλου με το άρθρο 7Α Ν 3691/2008, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 2 Ν 3932/2011, υπεύθυνη για τον εξωκοινοβουλευτικό έλεγχο αυτών των προσώπων είναι πλέον η Γ' Μονάδα της ανεξάρτητης Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (ελληνική Financial Intelligence Unit - FIU).

αλλά και κοινού δικαίου⁴⁵, η νέα αυτή δικαιοσύνη υποδιαίρεση στοχεύει στον έλεγχο της οργανωμένης διαχείρισης⁴⁶ οποιωνδήποτε ατομικών στοιχείων, από τα πλέον απλά έως και τα πιο ευαίσθητα, όπως είναι εκείνα που όπτονται φυλετικών ή εθνικών γνωρισμάτων, θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων, συνδικαλιστικής δράσης, υγείας, οικονομικών και εργασιακών χαρακτηριστικών κ.λπ.⁴⁷

Έτσι, ξεκινώντας τη δεκαετία του '70 από ορισμένα πρωτοπόρα εθνικά νομοθετήματα και στις δύο όψεις του Ατλαντικού⁴⁸,

45. Βάσει κυρίως των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 5Α, 9 παρ. 1, εβ. Β', 9Α και 19 Σ καθώς και των ΑΚ 57 επ., 299, 932. Συνοπτικά, *Ψυχομάνης*, (2008*), 46. *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009,767. *Κ. Αρκουλή*, Προστασία προσωπικών δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, 2010, 16 επ. *Ε. Παπακωνσταντίνου*, Δίκαιο πληροφορικής, 2010, 33 επ., 87 επ. Τέλος, για τον συμπληρωματικό χαρακτήρα του Ν 2472/1997 σε σχέση με τις ανωτέρω διατάξεις, πρβλ. ενδεικτικά, ΕφΑθ 3833/2003 ΕλλΔνη 2004, 1022 επ. ΑΠ 1923/2006 ΕΕμηΔ 2007, 352 επ. = ΔίΜΕΕ 2007, 117 επ., με σημ. *Ι. Γγγλεζάκη*, 121 επ. = ΑρΧΝ 2011, 21 επ. ΕφΑθ 1597/2007 ΔΕΕ 2008, 603 επ. ΑΠ 174/2011 ΕπισκεΔ 2011, 661 επ., με παρατ. *Γγγλεζάκη*, 667 επ. = ΕλλΔνη 2012, 457 επ. = ΧρΙΔ 2012, 510 επ. ΕφΑθ 6282/2011 ΔΕΕ 2012, 581 επ. ΜΠρΑθ 1235/2012 Νομος.
46. Άλλως επεξεργασίες, ολικώς ή μερικώς αυτοματοποιημένες ή μη (άρθρο 3 παρ. 1 Ν 2472/1997), πρβλ. ΑΠ 476/2009 ΧρΙΔ 2010, 33 επ.
47. *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 764 επ., 769, με αναλυτική ελληνική και ξένη βιβλιογραφία καθώς και νομολογία, αναφερόμενος ειδικότερα στις τραπεζικές συναλλαγές, όπως και στη μεμονωμένη έως σήμερα ΠΠρΑθ 2516/2005 ΔίΜΕΕ 2006, 75 επ., με παρατ. *Βαρελό*, 77, η οποία αναγνωρίζει δικαίωμα επέκτασης της προστασίας του Ν 2472/1997 και σε νομικά πρόσωπα. Για το θέμα αυτό, βλ. και *Β. Μπαντή-Μαρκοῦτη*, Η σχέση προσωπικών δεδομένων και πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο, 2012, 125 επ. Περαιτέρω, *Ψυχομάνης*, (2008*), 46, 48 επ. Ο *ίδιος* (2009*), 355 επ. *Γγγλεζάκης*, Προστασία προσωπικών δεδομένων στις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης, *Συνήγορος*, τεύχ. 84/2011, 74 επ. *Ε. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου*, Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, *Αρμ* 2009, 1293 επ. *Ε. Σκαλίδης*, Έντεκα χρόνια πορείας ώσμωσης του νόμου 2472/1997, *ΕΤΡΑΕΧρΔ* 2010, 807 επ. *Βελντζάς* (2010), 207 επ. Ο *ίδιος*, Μη ζητηθείσο (αυτόκλητη) επικοινωνία, *ΕΤΡΑΕΧρΔ* 2010, 833 επ. *Αρκουλή* (2010), 3 επ., 7 επ., 32 επ., 43 επ., 111 επ., 126 επ. *Παπακωνσταντίνου* (2010), 3, 9 επ., 161 επ. *Τ. Ηλιοπούλου-Σπράγγα*, Ποινική ευθύνη εκπροσώπων νομικών προσώπων σύμφωνα με τον Ν 2472/1997 περί προστασίας από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, *ΝοΒ* 2010, 577 επ. *Δ. Καλλινίκου*, Πνευματική ιδιοκτησία και προσωπικά δεδομένα, *ΧρΙΔ* 2011, 641 επ. *Καράκωστας* (2012), 237 επ. *Κ. Φουντεδάκη* (2012), 208 επ., 410 επ. *Ακριβοπούλου* (2012), 317 επ. *Μπαντή-Μαρκοῦτη* (2012), 2 επ., 92 επ. *Π. Κίτσας/Π. Παππά*, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής στις υπηρεσίες του υπολογιστικού νέφους, *ΔίΜΕΕ* 2012, 166 επ.
48. Όπως οι νομοθεσίες του γερμανικού ομόσπονδου κρατιδίου της Έσσης (1970), της Σουηδίας (1973), της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (1977), της Αυστρίας, Γαλλίας, Δανίας και Νορβηγίας (1978) καθώς και του Λουξεμβούργου (1979), της Ισπανίας (1981) κ.ά. Στις ΗΠΑ εξάλλου η προστασία των προσωπικών δεδομένων επιδιώχθηκε με τη θέσπιση κυρίως της Privacy Act του 1974 αναφορικά με τις αρχές θεμιτής επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων στον δημόσιο τομέα καθώς και μέσω της Computer Matching and Privacy Protection Act (1988). Σημασία στην προκειμένη περίπτωση έχει και η από 29.6.2007 τελική συμφωνία μεταξύ ΗΠΑ και Ε.Ε. για τη μεταβίβαση προσωπικών δεδομένων επιδοτών αεροπορικών πτήσεων προς ΗΠΑ, οι οποίοι πάντως σε κάθε περίπτωση θα μπορούν να επικαλούνται
- τα οποία βασίσθηκαν σε προγενέστερες διεθνείς Συνθήκες με γενικότερο οπωσδήποτε περιεχόμενο⁴⁹, η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε καταρχάς στην υιοθέτηση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντα της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών⁵⁰. Ακολούθησαν και άλλες κοινοτικές θεσμικές πρωτοβουλίες⁵¹, με σημαντικότερη την Οδηγία 2002/58/ΕΚ για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁵². Στο ελληνικό δίκαιο οι δύο αυτές Οδηγίες μεταφέρθηκαν με την ψήφιση των Ν 2472/1997 και 3471/2006 αντίστοιχα⁵³.
- όσα δικαιώματα απορρέουν από την αμερικανική Privacy Act, βλ. *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 766. *Παπακωνσταντίνου* (2010), 13 επ., 22 επ., 198 επ. *Κ-Ε. Παταζοπούλου*, Επεξεργασία δεδομένων PNR: Έυλογο νομικό αποκύημα τρομοκρατικού χτυπήματος ή τρομοκρατικό χτύπημα στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα; *ΕΔΔΔ* 2010, 655 επ.
49. Συγκεκριμένα, στη Σύμβαση της Ρώμης του 1950 για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που εισήχθη στο εθνικό μας δίκαιο με τον Ν 2329/1953, κατόπιν δε διομορφώθηκε σύμφωνα με το ΝΔ 53/1974 και τους Ν 2400/1996, 3344/2005, στο Διεθνές Σύμφωνο περί Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων (1966), στην απόφαση 2450/19.12.1968 της Γ.Σ. των Η.Ε., όπως και στην έκδοση το 1980 από τον ΟΟΣΑ σχετικής σύστασης. Επίσης, στη Σύμβαση 108/1981 του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του στόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα (Ν 2068/1992), στο κείμενο κατευθυντήριων αρχών της Γ.Σ. των Η.Ε. της 14.12.1990, αλλά και στη γνωστή Συμφωνία Σένγκεν (Schengen), η οποία ενσωματώθηκε στο εσωτερικό μας δίκαιο βάσει του Ν 2514/1997. Για όλα αυτά συγκεντρωτικά, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 766. *Παπακωνσταντίνου* (2010), 24 επ.
50. ΕΕ 23.11.1995, L 281/31, στην ισχύουσα ενοποιημένη έκδοση της 20.11.2003 λόγω τροποποίησής της με τον Κανονισμό 1882/2003 (ΕΕ 31.10.2003, L 284/1). Για σχετική βιβλιογραφία, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 766. Επίσης, *Παπακωνσταντίνου* (2010), 28 επ. *Μπαντή-Μαρκοῦτη* (2012), 107 επ. Όσον αφορά στις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της υπόψη Οδηγίας και την αντικατάστασή της από σχετικό Κανονισμό, *A. Debet*, *Informatica et libertés: faut-il aujourd'hui réviser la directive 95/46/CE relative à la protection des données personnelles?* D, Chr. 2011, 1034. *Γγγλεζάκης*, Η μεταρρύθμιση των κανόνων προστασίας προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ, *Συνήγορος*, τεύχ. 92/2012, 70 επ. βλ. και *Συνήγορος*, τεύχ. 89/2012, 62 καθώς και *Νομικός Σύμβουλος*, τεύχ. 66/2012, 6.
51. Πρόκειται για την Οδηγία 97/66/ΕΚ (ΕΕ 30.1.1998, L 24/1), η οποία κατόπιν αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2002/58/ΕΚ, τη Σύσταση R(99) 5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης της 23.2.1999, τον Κανονισμό 45/2001 (ΕΕ 12.1.2001, L 8/1), τις Οδηγίες 2006/24/ΕΚ (ΕΕ 13.4.2006, L 105/54) και 2009/136/ΕΚ (ΕΕ 18.12.2009, L 337/11) καθώς και τη Σύσταση της Επιτροπής της 1.3.2011 (ΕΕ 2.3.2011, L 57/44). Επ' αυτών, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 766. *Αρκουλή* (2010), 34 επ., 39 επ. *Παπακωνσταντίνου* (2010), 29 επ. Τέλος, βλ. Γνωμ. Επότη Προστασίας Δεδομένων της 18.3.2010 (ΕΕ 16.10.2010, C. 281/1).
52. ΕΕ 31.7.2002, L 201/37, στην ισχύουσα ενοποιημένη έκδοση της 19.12.2009 λόγω τροποποίησής από τις Οδηγίες 2006/24/ΕΚ και 2009/136/ΕΚ (ανωτ. σημ. 51). Σχετική η απόφ. ΔΕΚ 29.1.2008, C-75/2006, *Protonische*, *Αρμ* 2008, 1112 επ., με σημ. *Δ. Βεζακίδη*, 1117 επ.
53. Αντί πολλών, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009, 767 επ., με βιβλιογραφία. *Αρκουλή* (2010), 43 επ. *Παπακωνσταντίνου* (2010), 22 επ., 36 επ., 200 επ. *Καράκωστας* (2012), 244 επ. *Μπαντή-Μαρκοῦτη* (2012),

10. Στο πλαίσιο αυτό, η νομοθεσία για την προστασία των προσωπικών δεδομένων καταλαμβάνει τόσο το φορολογικό⁵⁴, όσο και το τραπεζικό απόρρητο υπό την ευρύτερη δυνατό έννοια της υπαγωγής οικονομικών δεδομένων κάθε μορφής τραπεζικών ή άλλου είδους συναλλαγών⁵⁵. Κατά ταύτα, τα πιστωτικά ιδρύματα, όπως προφανώς και όλοι οι λοιποί εμπλεκόμενοι φορείς, οικονομικές υπηρεσίες κ.ά. οφείλουν να εφαρμόζουν τη σχετική νομοθεσία⁵⁶ χωρίς ακραίες συμπεριφορές και ερμηνείες από όλους τους αναμενόμενους παράγοντες⁵⁷, σύμφωνα δε και με τη γνωστή αρχή της αναλογικότητας⁵⁸.

109 επ. Πρβλ. και απόφ. ΔΕΚ 6.11.2003, υπόθ. C-101/2001, *Bodil Lindqvist*, ΔιΜΕΕ 2004,578 επ. Ακόμη, Οδηγία ΑΠΔΠΧ 2/29.4.2011, www.dpa.gr. Τέλος, ανωτ. σημ. 50, 52.

54. Χαρακτηριστικά, ΠΕΚ 21.6.2006, υπόθ. T-47/02, *Danzer*, eurpa.eu. Ευρύτερα, ΔΕΚ 11.6.2009, C-155 και 157/08, *Passenheim-van Schoot*, eurpa.eu. Πρόσφατα, Ν. Λύτρας, Φορολογικό και τραπεζικό απόρρητο, Επιχείρηση, τεύχ. 2/2012, 124 επ. Τέλος, ΑΠΔΠΧ 22/2007, www.dpa.gr. Διάταξη υπ' αριθμ. 53134/25.12.2010 Εισαγγελίας Πλημ. Αθηνών, Πον/Χρ 2012,128 επ.
55. Ανωτ. σημ. 47. Επιπλέον, *Μοσακούρη-Τοκμακίδου*, *ΕπισκΕΔ* 2004,584 επ. *Ψυχομάνης*, (2008*), 46, 48 επ. *Παυλίδης*, ΔΦΝ 2009,542 επ. *Γ. Καλλιμόπουλος*, Ανάκληση συναινεσις του υποκειμένου περί επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (γνμδ), ΧρδΔικ 2010,285 επ. Α. Χιωτέλλης, Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα, ΧρδΔικ 2010,302 επ. Κ. Καραγιάννης, Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας, ΧρδΔικ 2010,311 επ. Ν. Ρόκας/Γκόρτσος (2012*), 194 επ. Επίσης, *E.A. Caprioli*, *Les flux transfrontières des données à caractère personnel en matière bancaire*, R.D.B.F., no 1/2010, 72 επ. *J. Morel-Maroger*, *La protection des données personnelles des clients des banques: bilan et perspectives*, R.D.B.F., no 2/2011, 7 επ. Τέλος, *M. Douvli*, *The application of e-commerce in banking transactions - The e-banking in the EU and the UK*, LLM Dissertation, Queen Mary University of London, 2010, 48 επ. Πρβλ. μεταξύ πολλών, ΑΠΔΠΧ 26/2003, 1/2007, 18/2007, 22/2007, 33/2008, 66/2008, 54/2010, 122/2011 και 27/2012, www.dpa.gr. Ακόμη, ΠΠρΘεσ 6657/2010 ΧρδΔικ 2010,394 επ. ΜΠρΑθ 1654/2010 ΧρδΔικ 2010,391 επ. Γνμδ ΑΠΔΠΧ 2.2.2011, Δελτ.Δικ.ΕΤΕ, τεύχ. 70/2010, 477 επ. Εμμέσως, βλ. και άρθρο 14 παρ. 1 Ν 2472/1997 ως προς το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας κάθε θιγόμενου προσώπου από επεξεργασία στοιχείων, τα οποία αφορούν, μεταξύ άλλων, στην οικονομική φερεγγυότητά του.
56. ΕφΑθ 1597/2007 ΔΕΕ 2008,603 επ. Ακόμη, ΑΠ 1923/2006 ΕΕμνΔ 2007,352 επ. = ΔιΜΕΕ 2007,117 επ., με σημ. *Ιγγλεζάκη*, 121 επ. = ΑρΧΝ 2011,21 επ. ΕφΑθ 3727/2007 *ΕπισκΕΔ* 2007,1208 επ., με εισαγ. σημ. *Κ. Παμπούκη*, 1210. ΜΠρΓιαννιτών 472/2010 ΕΕμνΔ 2010,953 επ. = Αρμ 2011,61 επ. Αναφορικά εξάλλου με την ανάμειξη εταιριών ενημέρωσης οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις (ν. 3758/2009, πρώην «εισπρακτικές», βλ. συνοπτικά, *Δούβλης*, ΔΕΕ 2009,768 επ., με σχετική Βιβλιογραφία), πρβλ. ΕφΑθ 2887/2010 ΕΕμνΔ 2010,950 επ. = ΧρδΔικ 2011,163 επ. = ΝοΒ 2011,1828 επ., με σχόλιο *Ε. Βασιλοπούλου*, 1835 επ. ΑΠΔΠΧ 49/2011, www.dpa.gr.
57. Όπως, για παράδειγμα, το ζήτημα που τέθηκε γενικότερα ως προς το αν ο δικηγόρος που συντάσσει εξώδικο μαζί με τον δικαστικό επιμελητή, ο οποίος το κοινοποιεί, εντάσσονται ή μη ως τρίτοι στις ρυθμίσεις του Ν 2479/1997, παρά το ότι ο εντολέας του δικηγόρου τηρούσε νόμιμο αρχείο προσωπικών δεδομένων, πρβλ. ΑΠ 174/2011 *ΕπισκΕΔ* 2011,661 επ., με αντίθετες παρ. *Ιγγλεζάκη*, 667 επ. = ΕλλΔνη 2012,457 επ.
58. Άρθρα 4 παρ. 1, Β' Ν 2471/1997 και 5 παρ. 1 Ν 3471/2006. Χαρακτηριστικά, ΔΕΚ 29.1.2008, C-275/2006, *Promusicae*, Αρμ 2008,1112 επ., με σημ. *Δ. Βεζακίδη*, 1117 επ. ΔΕΕ 9.10.2010, υπόθ.

Πιο συγκεκριμένα, η κάμψη ή μη του γενικού τραπεζικού απορρήτου σε περίπτωση ύπαρξης σπουδαίου λόγου που να δικαιολογεί την όρνηση επίδειξης εγγράφων σύμφωνα με την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 450 παρ. 2 ΚΠολΔ⁵⁹, έχει κριθεί ότι αφορά στην αίτηση επίδειξης από τρίτο ενδιαφερόμενο, όχι όμως από το ίδιο το υποκείμενο στοιχείου με χαρακτηριστικά προσωπικών δεδομένων⁶⁰. Από την άλλη πλευρά πάντως ορθά θεωρείται ότι το τραπεζικό απόρρητο ευρύτερα δεν μπορεί να εμποδίσει την εκχώρηση κατ' ΑΚ 455 προστατευόμενων αντίστοιχα απαιτήσεων ούτε φυσικά την επιβαλλόμενη πληροφόρηση και παράδοση σχετικών αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με τον ΑΚ 456 από τον εκχωρητή προς τον εκδοχέα, εφόσον μάλιστα ο τελευταίος ή ο τυχόν εντολέας του τηρούν νόμιμο αρχείο προσωπικών δεδομένων, χωρίς συνακόλουθα να τίθεται θέμα προηγούμενης συγκατάθεσης του οφειλέτη στην επικειρούμενη εκχώρηση και συναφή αναγγελία βάσει του ΑΚ 460⁶¹. Τέλος, είναι δυνατή η παροχή τόσο απλών, όσο και ευαίσθητων ατομικών δεδομένων σε πιστωτικό ίδρυμα μετά από άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ), ώστε να χρησιμοποιηθούν σε επικείμενη πολιτική δίκη⁶².

11. Όσον αφορά όμως στον χώρο των ποινικών διαδικασιών, η κατάσταση διαφέρει. Σε σχέση καταρχάς με τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 2, α' Ν 2472/1997, η περ. β' του ίδιου άρθρου προβλέπει ήδη στην ισχύουσα μορφή της⁶³ ότι: «ειδικά για τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες δύναται να επιτραπεί η δημοσιοποίηση μόνον από την εισαγγελική αρχή για τα σδικήματα που αναφέρονται στο εδάφιο β' της παραγράφου 2 του άρθρου 3 με διάταξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών ή του Εισαγγελέα Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο. Η δημοσιοποίηση αυτή αποσκοπεί στην προστασία του κοινωνικού συνόλου, των ανηλίκων, των ευάλωτων ή ανίσχυρων πληθυσμιακών ομάδων και προς ευχερέστερη πραγμάτωση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των παραπάνω αδικημάτων». Στη συνέχεια, το άρθρο 3 παρ. 2, β' Ν 2472/1997 γενικότερα ορίζει ότι: «οι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται στην επεξεργασία δεδομένων η οποία πραγματοποιείται: α) ... β) από τις δικαστικές - εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που

C-92 και 93/2009, *Volker und Markus Schecke Gbr/Land Hessen*, ΝοΒ 2010, 2411 επ., με σχόλιο *Ι. Κουφάκη*, 2427 επ. Επίσης, Γνμδ ΑΠΔΠΧ 2.2.2011, Δελτ.Δικ.ΕΤΕ, τεύχ. 70/2010, 477 επ.

59. Ανωτ. σημ. 32-33.

60. ΕφΑθ 1664/2001 ΕλλΔνη 2002,1703 επ. ΕφΑθ 7277/2003 ΕλλΔνη 2004,1446 επ. ΜΠρΑθ 1235/2012 *Nomos*.

61. Έτσι, ΠΠρΘεσ 6657/2010 ΧρδΔικ 2010,394 επ. ΜΠρΑθ 2722/2011 ΧρδΔικ 2011,499 επ. Για την πρόταση συμψηφισμού (ΑΚ 441), πρβλ. ΑΠ 174/2011 *ΕπισκΕΔ* 2011,661 επ. = ΕλλΔνη 2012,457 επ.

62. Ενδεικτικά, ΑΠΔΠΧ 122/2011, www.dpa.gr. σε υπόθεση αντιδικίας υπό τον Ν 3869/2010 για τη ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων. Πρβλ. και ΑΠΔΠΧ 50/2011, www.dpa.gr.

63. Όπως διαμορφώθηκε με βάση το άρθρο 18 παρ. 1 Ν 3471/2006, για να αντικατασταθεί κατόπιν από το άρθρο 8 παρ. 3 Ν 3625/2007.

τιμωρούνται ως κακούργηματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας, κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων, παραβάσεων της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, επιβουλής της δημόσιας τάξης, ως και τελουμένων σε βάρος ανηλικών θυμάτων. Ως προς τα ανωτέρω εφαρμόζονται οι ισχύουσες ουσιαστικές και δικονομικές ποινικές διατάξεις»⁶⁴.

Ενόψει των ανωτέρω, έχει επικρατήσει η άποψη ότι η νομοθεσία περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων υποχωρεί σε σχέση με τις ειδικότερες ποινικές δικονομικές αρχές που περιέχονται κυρίως στον ΚΠΔ⁶⁵. Τούτο φυσικά δεν μπορεί παρά να καταλαμβάνει και τις περιπτώσεις ποινικών διαδικασιών που άπτονται φορολογικών αδικημάτων. Περαιτέρω, έχει κριθεί ότι η ΑΠΔΠΧ των άρθρων 15 επ. Ν 2472/1997 δεν δικαιούται γενικότερα να υπεισέρχεται σε θέματα που εκκρεμούν στη Δικαιοσύνη⁶⁶. Αυτό ενισχύεται παραπλεύρως και από τη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2, γ' του εν λόγω νόμου, η οποία προκειμένου για ευαίσθητα μάλιστα προσωπικά δεδομένα επιτρέπει κατ' εξαίρεση τη συλλογή και επεξεργασία τέτοιων στοιχείων, εφόσον αυτό καθίσταται αναγκαίο για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου. Επισημαίνεται δε ότι η υπόψη εξαίρεση επεκτείνεται από την περ. ε'-δδ' του ίδιου άρθρου και ως προς την άσκηση δημόσιου φορολογικού ελέγχου ή δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η ρύθμιση του άρθρου 7Α παρ. 1, στ' του νόμου, η οποία προκειμένου και πάλι για ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα απαλλάσσει τον υπεύθυνο επεξεργασίας από την υποχρέωση γνωστοποίησης και λήψης σχετικής άδειας από την ΑΠΔΠΧ για τη χρήση τους από δικαστικές αρχές και υπηρεσίες στο πλαίσιο απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών λειτουργίας τους. Ο νόμος μάλιστα βάσει του άρθρου 11 παρ. 4 εξουσιοδοτεί την ΑΠΔΠΧ να αίρει ολικά ή μερικά την αντίστοιχη υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου, εφόσον η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων αφορά και σε διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Το ίδιο προβλέπεται και από το επόμενο άρθρο 12 παρ. 5 σε σχέση με τη σύστοιχη υποχρέωση πληροφόρησης του υποκειμένου.

12. Τέλος, αξίζει εδώ να διερευνηθεί η συχνά συναντώμενη πρακτική έκδοσης εισαγγελικών παραγγελιών⁶⁷ για γνωστοποίηση σε τρίτους απλών ή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων από υπεύθυνους επεξεργασίας, των οποίων τα υποκείμενα είναι συνήθως πελάτες ή συναλλασσόμενοι ευρύτερα μαζί τους. Οι εν λόγω παραγγελίες - εντολές, οι οποίες θα μπορούσαν να σχετίζονται κυρίως έμμεσα και με πληροφό-

ρηση φορολογικού χαρακτήρα, έχει τελικά κριθεί από την ΑΠΔΠΧ ότι δεν δεσμεύουν τους υπεύθυνους επεξεργασίας, ώστε να χορηγήσουν τα αιτούμενα στοιχεία, δεδομένου ότι δεν εκδίδονται βάσει των διατάξεων του ΚΠΔ. Έτσι, εφόσον ο επιλαμβανόμενος εισαγγελέας κρίνει *ad hoc* απαραίτητη την παροχή τέτοιου είδους απόρρητων πληροφοριών, οφείλει να παραπέμψει το ζήτημα στην ΑΠΔΠΧ, η οποία ως μόνη αρμόδια δικαιούται να παράσχει τη σχετική άδεια⁶⁸. Τούτο επιπροσθέτως διότι η τήρηση των υποχρεώσεων του Ν 2472/1997 από μέρος των υπεύθυνων επεξεργασίας δεν συνδέεται σε καμία περίπτωση με την έκδοση ή μη εισαγγελικών παραγγελιών, εκτός αν υπάρχει σχετική νομοθετική πρόβλεψη ή οι τελευταίες αφορούν υποθέσεις για τις οποίες έχει ήδη ασκηθεί ποινική δίωξη ή διενεργείται προανάκριση ή έστω προκαταρκτική εξέταση, οπότε εκδίδονται πλέον σύμφωνα με τις επιταγές του ΚΠΔ⁶⁹.

Πέραν αυτών, δυνατότητα συλλογής προσωπικών στοιχείων οικονομικού χαρακτήρα έχει αναγνωρισθεί ότι διαθέτει και το γνωστό Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) στο πλαίσιο των φορολογικών ελέγχων που διενεργεί, χωρίς μάλιστα αντίστοιχη υποχρέωση ενημέρωσης των υποκειμένων⁷⁰, αξιοποιώντας την προεκτεθείσα ευχέρεια του άρθρου 12 παρ. 5 Ν 2472/1997⁷¹. Στο πλαίσιο μάλιστα αυτό, τα πιστωτικά ιδιαίτερα ιδρύματα ως υπεύθυνα επεξεργασίας αυξημένου οπωσδήποτε όγκου προσωπικών δεδομένων οικονομικού χαρακτήρα συνήθως σπεύδουν να ενημερώσουν γενικότερα τους πελάτες τους μέσω του τύπου για τις υποχρεώσεις παροχής σχετικών στοιχείων, πληροφόρησης κ.λπ. προς αρμόδιες δικαστικές, φορολογικές και λοιπές δημόσιες εποπτικές αρχές.

II. Το πεδίο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

A. Οι εξουσίες της Αρχής και των Δικαστικών Οργάνων

13. Αναφερόμενος κανείς συνολικά στο εγκληματικό φαινόμενο της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων (κοινώς: ξέπλυμα) σίγουρα δεν προσανατολίζεται νοηματικά στη μεθοδευμένη πρακτική «λεύκανσης» κεφαλαίων προερχόμενων πρωτίστως από φοροδιαφυγή. Αντίθετα, στο μυαλό καταρχάς έρχονται οικονομικοί πόροι εκπηγάζοντες από το εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, την εκμετάλλευση της πορνείας κ.λπ., χωρίς φυσικά να αποκλείεται και η φοροδιαφυγή σε χαμηλότερη πάντως κατάταξη⁷². Στην Ελλάδα όμως ο κανόνας φαίνεται να αντιστρέφεται λόγω της πλήρως ανοργάνωτης Δημόσιας

64. Η εν λόγω παρ. 2 ισχύει όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 8 παρ. 1 Ν 3625/2007.

65. Παπακωνσταντίνου (2010), 67, 131 επ., 171 επ. Ενδεικτικά, πρβλ. ΑΠ 1945/2002 ΠοινΔικ 2003,626 επ. ΣυμβαΠ 1713/2006 ΝοΒ 2007,443 επ., με παρ.α. Τσιρίδη, 445 επ. = ΠοινΧρ 2007,792 επ. ΑΠΔΠΧ 3/2009 ΕλλΔνη 2010,595 επ.

66. ΣτΕ 2683/2010 ΝοΒ 2011,150 επ.

67. Αναλυτικότερα για τις διατυπωθείσες απόψεις ως προς τη νομική θεμελίωση και τη φύση εν γένει των εισαγγελικών παραγγελιών, ΑΠΔΠΧ 3/2009 ΕλλΔνη 2010,595 επ.

68. Πρβλ. ΑΠΔΠΧ 3/2009 ΕλλΔνη 2010,595 επ. και 111/2011, www.dpa.gr.

69. ΑΠΔΠΧ 21/2008, www.dpa.gr.

70. ΑΠΔΠΧ 113/2001, www.dpa.gr.

71. Ανωτ. υπό 11, *in fine*. Ανάλογη δυνατότητα μαζικής όμως (άνω των 1.000 φυσικών προσώπων) δημοσιοποίησης οικονομικών δεδομένων χωρίς ενημέρωση των υποκειμένων παρέχει η παρ. 6 του άρθρου 11 Ν 2472/1997 στο Υπουργείο Οικονομικών καθώς και στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

72. Ανωτ. σημ. 2, 5.

Διοίκησης ευρύτερα, γεγονός που αντανακλάται άμεσα στην ποιότητα καθώς βεβαίως και την αποτελεσματικότητα των φοροεισπρακτικών μηχανισμών. Με τον τρόπο αυτόν, η πόγια ανικανότητα σύλληψης φορολογικών εσόδων, συνδεόμενη στενά με αντίστοιχη πολιτική απροθυμία, οδήγησε την Πολιτεία κυρίως πρόσφατα υπό το καθεστώς της βιούμενης σοβαρής οικονομικής κρίσης στην αντίληψη, ότι η εντονότερη ποινικοποίηση της φοροδιαφυγής θα μπορούσε ίσως να αποτελέσει μία κάποια λύση στο πρόβλημα της υστέρησης των κρατικών εσόδων⁷³.

Επειδή επομένως «πενία τέχνος κατεργάζεται» κατά τη γνωστή λαϊκή ρήση, αποφασίσθηκε να αναχθεί γενικώς η φοροδιαφυγή σε μείζον βασικό αδίκημα - προϋπόθεση ξηλώματος, με ό,τι τούτο ήθελε σημαίνει ως προς τη σχετική ποινική, αλλά και τη χρηματοπιστωτική φυσιογνωμία⁷⁴, μαζί με τις ανάλογες συνέπειες δυνητικής υπαγωγής στο πολύ σοβαρό έγκλημα του ξηλώματος διευρυμένου πλέον αριθμού πολιτών⁷⁵. Κατά ταύτα, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση και με το αντικείμενο αυτής της μελέτης η αυτόβουλη καταρχάς διερεύνηση περιπτώσεων φοροδιαφυγής σε τυχόν διασύνδεση με ξηλίσμα υπό το φάσμα των προληπτικών και κατασταλτικών αρμοδιοτήτων⁷⁶ της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (στο εξής: Αρχή)⁷⁷, αλλά και βάσει ανάλογου πεδίου αρμοδιοτήτων των δικαστικών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό, αποκτά αυξημένη σημασία η πρόκληση σχετικής έρευνας κατόπιν αναφοράς των λοιπών εμπλεκόμενων φορέων καθώς και προσώπων⁷⁸.

14. Με δεδομένη συνεπώς τη θεσμική εμπλοκή των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών στο καθεστώς νομιμοποίησης παράνομων εσόδων υπό την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος σύμφωνα με τα άρθρα 5 παρ. 1, α'-β' και 6 παρ. 1, α' Ν 3691/2008 αντίστοιχα, προκαταρκτικά επισημαίνεται ότι η Α' Μονάδα της ελληνικής ανεξάρτητης πλέον Αρχής (FIU), η οποία είναι αρμόδια κατ' άρθρα 7-7Α του υπόψη νόμου για την καταπολέμηση του ξηλώματος, έχει μαζί με τις υπόλοιπες δύο Μονάδες⁷⁹ δυνατότητα πρόσβασης σε όλα τα αρχεία δημόσιων αρχών και οργανισμών, όπως και

στο σύστημα «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ»⁸⁰. Ακόμη, «οι Μονάδες μπορούν να ζητούν στο πλαίσιο των ελέγχων και των ερευνών τους τη συνεργασία και την παροχή στοιχείων κάθε είδους από φυσικά πρόσωπα, δικαστικές, προανακριτικές ή ανακριτικές αρχές, δημόσιες υπηρεσίες, νομικό πρόσωπο δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου και οργανισμούς οποιασδήποτε μορφής. Ενημερώνουν εγγράφως ή με ασφαλές ηλεκτρονικό μέσο τους διαβιβάζοντας τις πληροφορίες ότι τις έλαβαν και τους παρέχουν άλλα σχετικά στοιχεία, στο μέτρο που δεν παραβιάζεται το απόρρητο των ερευνών τους και δεν δυσχεραίνεται η άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Οι Μονάδες μπορούν, επιπλέον, σε σοβαρές κατά την κρίση τους υποθέσεις, να διενεργούν ειδικούς επιτόπιους ελέγχους σε οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία ή σε οργανισμούς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα, συνεργαζόμενες, αν κριθεί αναγκαίο, με τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές»⁸¹. Παράλληλα, «οι Μονάδες ζητούν από τα Υπόχρεα πρόσωπα όλες τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εκπλήρωση των καθηκόντων τους, στις οποίες περιλαμβάνονται και ομαδοποιημένες πληροφορίες που αφορούν ορισμένες κατηγορίες συναλλαγών ή δραστηριοτήτων φυσικών ή νομικών προσώπων ή οντοτήτων της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Επιπλέον, μπορούν να διενεργούν επιτόπιους ελέγχους και στις εγκαταστάσεις των υπόχρεων προσώπων, υπό την προϋπόθεση τήρησης - εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση - των άρθρων 9 παρ. 1, 9Α και 19 παρ. 1 Σ, και ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές για περιπτώσεις ελλιπούς συνεργασίας ή μη συμμόρφωσης των εν λόγω προσώπων προς τις υποχρεώσεις τους ...»⁸².

Απέναντι στους ελέγχους και τις έρευνες όλων αυτών των Μονάδων της ελληνικής Αρχής δεν ισχύει οποιοδήποτε τραπεζικό, χρηματιστηριακό, φορολογικό ή επαγγελματικό απόρρητο, πλην των περιπτώσεων των άρθρων 212, 261-262 ΚΠΔ⁸³. Επειδή όμως, όπως προειπώθηκε⁸⁴, το τραπεζικό απόρρητο στην κάθε ιδιαιτέρη μορφή του δεν περιλαμβάνεται στο εφαρμοστικό πεδίο του άρθρου 212 ΚΠΔ, στην προκειμένη περίπτωση ισχύει κατά πλήρη έκταση η ευχέρεια πρόσβασης της Αρχής σε τραπεζικό, χρηματιστηριακό, φορολογικό και επαγγελματικά ευρύτερα στοιχεία, δεδομένα κ.λπ.⁸⁵. Το εν λόγω συμπέρασμα καταλαμβάνει περαιτέρω και τα άρθρα 261-262 ΚΠΔ αναφορικό με την υποχρέωση παράδοσης και κατάσχεσης εγγράφων καθώς και λοιπών αντικειμένων, υπό την έννοια ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις εκ προοιμίου συνδέονται ρητά με το άρθρο 212 ΚΠΔ.

73. Ανωτ. υπό 1-2. Επίσης, Μπώλος/Arnold, ΔΕΕ 2012, 299 επ., 310. Σημειώνεται μάλιστα ότι βάσει του άρθρου 45 παρ. 2 Ν 3691/2008: «η άσκηση ποινικής δίωξης και η καταδίκη για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες δεν προϋποθέτει ποινική δίωξη ή καταδίκη του υπαιτίου για το βασικό αδίκημα», ενώ η παρ. 3 του ίδιου άρθρου ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι η τυχόν παραγραφή του βασικού αδικήματος δεν εξαλείφει το αξιόποιο του ξηλώματος.

74. Αντί πολλών, Δούβλης, ΕλλΔνη 2011, 1284 επ. Ν. Ρόκας/Γκόρτσος (2012²), 32, 197.

75. Ανωτ. σημ. 5-8.

76. Άρθρο 2 παρ. 1 Ν 3691/2008.

77. Ανωτ. σημ. 44.

78. Άρθρα 6 παρ. 3, 7Α-7Β, 26 και 28-29 Ν 3691/2008.

79. Οι προβλεπόμενες από τα άρθρα 7Α Ν 3691/2008 τρεις Μονάδες είναι συγκεκριμένα: η Α' Μονάδα Διερεύνησης Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών, η Β' Μονάδα Οικονομικών Κυρώσεων κατά Υπόπτων Τρομοκρατίας και η Γ' Μονάδα Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (ανωτ. σημ. 44, 77).

80. Άρθρο 78 παρ. 1 Ν 3691/2008, που προστέθηκε με το άρθρο 2 παρ. 2 Ν 3932/2011.

81. Άρθρο 78 παρ. 2.

82. Άρθρο 78 παρ. 3.

83. Άρθρο 78 παρ. 4. Σχετικό, Ψυχολάνης, (2008⁶), 55. Σ. Μπαλιός, Η κατ' άρθρο 48 παρ. 5 Ν 3691/2008 έκδοση απόφασης από τον Πρόεδρο της Αρχής του άρθρου 7 Ν 3691/2008, όπως ισχύει μετά το Ν 3932/2011, περί δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης περιουσιακών στοιχείων σε βάρος προσώπου για το οποίο ήδη διεξάγεται κύρια ανάκριση, προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση, τα δικονομικά ζητήματα αρμοδιότητας που ανακύπτουν, οι τρόποι αναμετώπισης τους και τα μέσα άμυνας του βλαπτομένου κατά της απόφασης, ΠοινΔικ 2011, 355.

84. Ανωτ. σημ. 27.

85. Ψυχολάνης (2008⁶), 55 επ., 61. Μπαλιός, ΠοινΔικ 2011, 355. Λύτρας, Επιχείρηση, τεύχ. 2/2012, 126.

15. Υπό το εσωτερικό επομένως θεσμικό καθεστώς αντιμετώπισης του ξηπλύματος, σε κύριο μηχανισμό αναδεικνύεται η κατ' άρθρο 26 N 3691/2008 υποχρέωση υποβολής στην Αρχή αναφορών για ύποπτες συναλλαγές από τα υπόχρεα πρόσωπα του άρθρου 5 του ίδιου νόμου⁸⁶ και των υπαλλήλων τους, συμπεριλαμβανομένων βεβαίως και των διευθυντικών στελεχών⁸⁷. Ειδικότερα, τέτοιες αναφορές θα πρέπει να υποβάλλονται ενώπιε σοβαρών ενδείξεων ή ύπαρξης υποψίας ότι διαπραχθεί, έχει διαπραχθεί ή έστω ότι επιχειρείται να διαπραχθεί νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, υποχρέωση που όπως ήδη αναπτύχθηκε⁸⁸, καταλαμβάνει και τη φοροδιαφυγή ως σχετικό βασικό αδίκημα. Παράλληλα, οι παραπάνω υπόχρεοι οφείλουν να παρέχουν κάθε διαθέσιμη πληροφορία και στοιχείο για ύποπτη υπόθεση ή περιστατικό, εφόσον τους ζητηθεί από την Αρχή ή άλλη εμπλεκόμενη αρμόδια δημόσια υπηρεσία, όπως είναι πρωτίστως οι υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών.

Ιδιαίτερη εξάλλου σημασία έχει η διάταξη της παρ. 3 του ανωτέρω άρθρου 26, σύμφωνα με την οποία η προαναφερόμενη υποχρέωση αναφοράς για υποκαταστήματα και γραφεία αντιπροσωπείας ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων ή χρηματοπιστωτικών οργανισμών που λειτουργούν σε άλλη χώρα θα πρέπει να απευθύνεται στην FIU του τόπου εγκατάστασης καθώς και στον μητρικό τους φορέα⁸⁹. Το τελευταίο ενδιαφέρει πιο συγκεκριμένα στην προκειμένη περίπτωση αναφορικά με οικονομικές ενέργειες στο εξωτερικό που μπορεί να σχετίζονται με φοροδιαφυγή ελλήνων ή αλλοδαπών υπηκόων, η οποία να έχει ως αφετηρία ή κατάληξη το εσωτερικό της χώρας. Ανάλογες με εκείνες του άρθρου 26 είναι εξάλλου και οι ρυθμίσεις του άρθρου 28 N 3691/2008 ως προς την υποχρέωση υποβολής αναφοράς στο πεδίο των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, ενώ για το επόμενο άρθρο 29 του υπόψη νόμου σχετικά με αναφορές επί φορολογικών και τελωνειακών αδικημάτων γίνεται λεπτομερέστερα λόγος στη συνέχεια.

16. Εύκολα πάντως γίνεται αντιληπτό, ότι τα παραπάνω δεν θα είχαν ουσιαστικό αποτέλεσμα αν δεν συνοδεύονταν από αντίστοιχη υποχρέωση «σιωπής» εκ μέρους των εμπλεκόμενων

86. Ανωτ. σημ. 78. Σχετικά, *Τσιρίδης* (2009), 140 επ., 175 επ. Εξάιρεση αποτελούν οι προβλεπόμενες από την παρ. 2 του άρθρου 26 περ. ε'-στ' και ιγ' της παρ. 1 του άρθρου 5, δηλ. των λογιστών, φορολογικών ή φοροτεχνικών συμβούλων και συμβολαιογράφων καθώς και δικηγόρων αντίστοιχα σε σχέση με πελάτες τους.

87. Μάλιστα το άρθρο 45 παρ. 1, 8', 6' N 3691/2008 προβλέπει επιβαρυντικές ποινικές κυρώσεις αντίστοιχα όσον αφορά στην ανάμειξη υπαλλήλου υπόχρεου νομικού προσώπου σε κινήσεις ξηπλύματος καθώς και για παράλειψη με πρόθεση από μέρος του τελευταίου ή από όποιον άλλον υπόχρεο υποβολής σχετικής αναφοράς, όπως και για υποβολή ψευδών ή παραπλανητικών στοιχείων. Ως προς αναφορές στο πλαίσιο λειτουργίας ειδικότερα χρηματοπιστωτικών ομίλων, βλ. άρθρο 44 σε συνδ. με παρ. 4 άρθρου 26 N 3691/2008, *Δούβλης*, *Ελλάδα* 2011, 1298 επ., 1300 επ., με χωριστή διερεύνηση ενωσιακού και εξωενωσιακού επιπέδου.

88. Ανωτ. σημ. 5-8, 73-75. Βλ. και πρόσφατη Πολ. 1196/16.10.2012 Νόμος, η οποία αναφερόμενη σε βασικά οικονομικά αδικήματα που συναρτώνται με ξηπλυσμα, ιδιαίτερα δε, μεταξύ άλλων, στο αδίκημα της φοροδιαφυγής, διευκρινίζει με άξονα τις υποχρεώσεις των λογιστών, ότι για τη σύνταξη αντίστοιχης αναφοράς κατ' άρθρο 29 N 3691/2008 αρκεί η απλή ή γενική υποψία τέλεσης σχετικής αξιόποινης πράξης.

89. Πρόσφατα, *Δούβλης*, *Ελλάδα* 2011, 1299 επ.

φορέων και προσώπων. Τούτο μάλιστα εκτιμάται ως εξόχως σημαντικό και στην περίπτωση οικονομικών ελέγχων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διατύπωση κατηγορίας για ξηπλυσμα, δεδομένου ότι η παραμικρή υποψία από μέρος των υπόπτων ότι οι πράξεις τους και τα συναφή στοιχεία εξετάζονται τους δίνει την ευχέρεια κάλυψης ως προς το φορολογικό τους ίκνη. Έτσι, το άρθρο 31 N 3691/2008 επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση γνωστοποίησης τόσο στα υπόχρεα νομικά και φυσικά πρόσωπα, όσο και στην ίδια την Αρχή μαζί με κάθε άλλη αναμειγμένη δημόσια υπηρεσία σε σχέση με διερεύνηση υπό οποιοδήποτε τρόπο αδικήματος συναρτώμενου με νομιμοποίηση παρανόμων κτηθέντων εσόδων⁹⁰. Η από πρόθεση μάλιστα παραβίαση του εν λόγω καθήκοντος εκμηθίζεται τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών και με χρηματική ποινή για τα υπεύθυνα φυσικά πρόσωπα. Οι εξαιρέσεις από την ανωτέρω απαγόρευση, οι οποίες προβλέπονται στο επόμενο άρθρο 32 του ίδιου νόμου, δεν αντιστρατεύονται το πνεύμα του όλου προστατευτικού θεσμικού πλαισίου, απασκοπούν δε στην καλύτερη ενδοπληροφόρηση των εμπλεκόμενων φορέων σε εθνικό και διασυνοριακό επίπεδο⁹¹, αλλά και στην έγκαιρη ειδοποίηση του συνόλου των αρμόδιων για την αντιμετώπιση του ξηπλύματος αρχών, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι οι οικείες ενέργειες είναι καλόπιστες.

Στον ίδιο άλλωστε εφαρμοστικό άξονα κινούνται και όσα ορίζονται στο άρθρο 40 N 3691/2008 αναφορικά με τους όρους συνεργασίας και ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών μεταξύ της Αρχής και των λοιπών αρμόδιων φορέων και υπηρεσιών για την καταστολή του ξηπλύματος, όπου ρητό συγκεκριμένα κατατάσσονται⁹² φορολογικά στοιχεία και πληροφορίες που συνιστούν αποτέλεσμα νομότυπης διεθνούς συνεργασίας με αντίστοιχες αλλοδαπές αρχές ή φορείς. Φυσικό, η προβλεπόμενη από το άρθρο 50 δυνατότητα απρόσκοπτης πρόσβασης των αρμόδιων κάθε φορά δικαστικών αρχών σε αρχεία και στοιχεία τηρούμενα από τα υπόχρεα πρόσωπα εντάσσεται στο οικείο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, παρέχοντας ταυτόχρονα σε όποιον αφορούν το υπόψη στοιχεία την ευχέρεια ελέγχου μόνο των σχετικών εγγραφών⁹³.

17. Περαιτέρω, σοβαρό όπλο κατά του ξηπλύματος, συνάμα δε και εναντίον της φοροδιαφυγής λόγω της ήδη επισημανθείσας όμεις διασύνδεσης των δύο⁹⁴, αποτελεί το άρθρο 46 N 3691/2008, το οποίο αναφέρεται στη δυνατότητα κατάσχεσης⁹⁵ και συνακόλουθης δήμευσης περιουσιακών στοιχείων

90. *Ψυχομάνης*, (2008⁶), 55 επ. Από πλευράς προστασίας προσωπικών δεδομένων, ΑΠΔΠΧ 66/2008, www.dpa.gr.

91. Συνοπτικά, *Δούβλης*, *Ελλάδα* 2011, 1299, 1301.

92. Παρ. 4.

93. Ανωτ. σημ. 80-82. Ακόμη, *Ψυχομάνης*, (2008⁶), 56. Πρβλ. και ΑΠΔΠΧ 26/2003, www.dpa.gr.

94. Ανωτ. σημ. 88.

95. *Σ. Παύλου*, Το «πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών» στην διαδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, *ΠοινΧρ* 2005, 769 επ., 771 επ., 776, αναφερόμενος στο προϊσχύσαν καθεστώς του N 2331/1995. *Δημήτρας*, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Οι ανακριτικές διατάξεις δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων, *ΠοινΧρ* 2008, 948, 951, 953.

των εμπλεκόμενων, είτε αυτά προέρχονται από κάποιο των εκ του νόμου βασικών αδικημάτων είτε ως απευθείας προϊόν νομιμοποίησης παράνομων εσόδων⁹⁶. Μάλιστα το οικείο σύνθετο μέτρο⁹⁷ ως ιδιόμορφη υποχρεωτική παρεπόμενη ποινή περιλαμβάνει κάθε μορφής οικονομικό όφελος που μπορεί να προέκυψε άμεσα ή έμμεσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες καθώς και τα ίδια τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ή επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν με σκοπό την τέλεση των παραπάνω έγκληματων πράξεων, έστω και αν αυτές ευρίσκονταν στο στάδιο της απόπειρας. Κατά ταύτα, της υπόψη κατάσχεσης έπεται η αντίστοιχη ειδική δήμευση, επιβαλλόμενη με την έκδοση της σχετικής καταδικαστικής απόφασης, αφορά δε και περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν ενδεχομένως σε τρίτον, εφόσον αυτός τελούσε σε γνώση των συγκεκριμένων παρανομιών. Εάν όμως δεν ασκηθεί τελικά ποινική δίωξη για νόμιμο απαλλακτικό λόγο, αλλά και εφόσον αντίθετα ολοκληρωθεί η σχετική ποινική δίκη, η τύχη των κατασχεθέντων θα αποφασισθεί κατά περίπτωση από τα αρμόδια δικαστικά συμβούλια ή το δικαστήριο βάσει των διατάξεων των άρθρων 310 παρ. 2 και 373 ΚΠΔ⁹⁸. Η τελευταία άλλωστε γενικότερη ρύθμιση συμβαδίζει με την ειδική διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 46 Ν 3691/2008.

Τα προλεχθέντα έχουν φυσικά ιδιαίτερη αξία στο εδώ ερευνώμενο ζήτημα, στην περίπτωση δηλαδή διαπιστωμένης φοροδιαφυγής που συνδέεται με ξέπλυμα, δεδομένου ότι οποιοδήποτε περιουσιακό όφελος υπό υλική ή άυλη μορφή του φοροδιαφεύγοντα εντάσσεται στις περί κατάσχεσης και επακόλουθης δήμευσης παρούσες προβλέψεις⁹⁹. Αυτές καθίστανται ακόμη αυστηρότερες ενόψει της παρ. 2 του εξεταζόμενου άρθρου, όπου παρέχεται στο αρμόδιο δικαστήριο ευρεία εξουσία κατάσχεσης και δήμευσης οποιωνδήποτε άλλων περιουσιακών στοιχείων των εμπλεκόμενων ίσης αξίας κατά τον χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης, εφόσον τα σχετιζόμενα με τα οικεία αδικήματα δεν υπάρχουν πλέον ή δεν έχουν ανακαλυφθεί ή δεν μπορούν να κατασχεθούν. Αν ούτε αυτό είναι εφικτό, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ως υποκατάστατο αντίστοιχη χρηματική ποινή. Τέλος, με βάση την παρ. 3 του άρθρου 46 Ν 3691/2008 επιστημαίνεται ότι δήμευση μπορεί να διαταχθεί και χωρίς ένδεχομένως την άσκηση ποινικής δίωξης, εφόσον αυτό έγινε λόγω θανάτου του υπαιτίου ή επειδή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικά ή κηρύχθηκε απαράδεκτη. Στην περίπτωση αυτή, η δήμευση επιβάλλεται με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου ή του δικαστηρίου που παύει ή κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη.

18. Τα ανωτέρω όμως περί κατάσχεσης και δήμευσης δεν θα είχαν πρακτική αξία αν δεν συνοδεύονταν από τα μέτρα δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης περιουσιακών στοιχείων του άρθρου 48 Ν 3691/2008, τα οποία εκ των πραγμάτων προηγούνται¹⁰⁰. Με τον τρόπο αυτόν, αφενός μεν διευκολύνεται η μετέπειτα κατάσχεση - δήμευση κατ' άρθρο 46 του νόμου¹⁰¹, αφετέρου δε επιτυγχάνεται η «αδραναιοποίηση - αποτροπή» του κατηγορουμένου στο να επιχειρήσει συγκατάληψη ή διευκόλυνση της όποιου εγκληματικής του δράσης¹⁰². Έτσι, ανάλογα με τη δικαστική φάση κάθε υπόθεσης, σε περίπτωση καταρκώς τακτικής ανάκρισης για νομιμοποίηση παράνομως κτηθέντων εσόδων ή για σχετικό βασικό αδίκημα¹⁰³, ο ανακριτής με τη σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα μπορεί να διατάξει την απαγόρευση κίνησης οποιουδήποτε τραπεζικού λογαριασμού, ατομικού ή κοινού, τίτλων ή άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό¹⁰⁴ καθώς και το άνοιγμα θυρίδας του κατηγορουμένου, εφόσον υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι αυτά σχετίζονται με ξέπλυμα. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης, με τη διαφορά ότι εδώ τα οικεία μέτρα διατάσσονται με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου. Μάλιστα η ειδική αυτή ανακριτική πράξη υπό τη μορφή «δικονομικού καταναγκασμού»¹⁰⁵ επιβάλλει ώστε: «η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του συμβουλίου επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου, δεν είναι απαραίτητο να αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό, τίτλο, χρηματοπιστωτικό προϊόν ή θυρίδα και επιδίδεται στον κατηγορούμενο και στο διευθυντικό στέλεχος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού που αναφέρεται στην παρ. 1 του άρθρου 44 ή στον διευθυντή του υποκαταστήματος του τόπου όπου εδρεύει ο ανακριτής ή ο εισαγγελέας. Σε περίπτωση κοινών λογαριασμών, τίτλων, χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή κοινής θυρίδας επιδίδεται και στον τρίτο»¹⁰⁶. Βεβαίως, από την υπόψη επίδοση στο πιστωτικό ίδρυμα ή στον χρηματοπιστωτικό οργανισμό, που στην προκειμένη περίπτωση φέρει την ιδιότητα του μεσεγγυούχου¹⁰⁷, απαγορεύεται απολύτως το άνοιγμα επίμαχης θυρίδας, κάθε δε κίνηση τραπεζικού λογαριασμού ή άλλου χρηματοοικονομικού προϊόντος είναι

96. Χαρακτηριστικά, Παύλου, ΠοινΧρ 2005,769 επ., 771 επ. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,943 επ., 946 επ., αναφερόμενος και στη μερική ίσως δήμευση επίμαχων περιουσιακών στοιχείων, η οποία δεν προβλέπεται ευθέως στον νόμο. Τσιρίδης (2009), 30 επ., 278 επ. Πρβλ. και ΑΠ 1879/2010 ΠοινΧρ 2011,703.

97. Υπό την έννοια ότι η μεν κατάσχεση συνιστά ειδική δικονομική πρόβλεψη εξασφαλιστικού χαρακτήρα (ανωτ. σημ. 95), ενώ η δήμευση αποτελεί ουσιαστική κύρωση παρεπόμενης ή ασφαλιστικής υφής βάσει γενικότερα του άρθρου 76 ΠΚ, Παύλου, ΠοινΧρ 2005,773. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,947 επ., 951.

98. Σύμφωνα εξάλλου με την παρ. 4 του άρθρου 46: «οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 310 και του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 373 ΚΠΔ εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση που διατάχθηκε δήμευση κατά της περιουσίας τρίτου, ο οποίος δεν συμμετέσχε στη δίκη ούτε κλητεύθηκε σε αυτήν».

99. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,945 επ.

100. Παύλου, ΠοινΧρ 2005,769 επ., 771 επ., 775 επ., διερευνώντας το προϊσχύσαν καθεστώς του Ν 2331/1995. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,943 επ., 948 επ., 950. Μπαλτάς, ΠοινΔικ 2011,53 επ.

101. Ανωτ. υπό 17.

102. Παύλου, ΠοινΧρ 2005,772, 775 επ. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,950 επ., 952 επ.

103. Το οποίο θα μπορούσε, σύμφωνα με την παρ. 1, εδ. β' του παρόντος άρθρου, να οδηγήσει και σε επιβολή αντίστοιχης δήμευσης κατ' άρθρο 46 (ανωτ. υπό 17).

104. Ας σημειωθεί, ότι βάσει της παρ. 6 του άρθρου 48 ορίζεται ότι: «οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται αναλόγως εκτός των πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών και στα λοιπά υπόχρεα πρόσωπα του άρθρου 5». Για τα τελευταία, ανωτ. σημ. 86-87.

105. Παύλου, ΠοινΧρ 2005,769, 771 επ., συσχετίζοντας τα υπόψη μέτρα με τη δήμευση. Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,949 επ., 952. Μπαλτάς, ΠοινΔικ 2011,357.

106. Παρ. 1, εδ. δ'-ε'.

107. Έτσι, Δημήτρηαινας, ΠοινΧρ 2008,950, 953.

όκυρη απέναντι στο Δημόσιο, ενώ ο τραπεζικός υπάλληλος ή το στέλεχος που επέτρεψε από πρόθεση να συμβεί αυτό τιμωρείται με φυλάκιση δύο ετών και χρηματική ποινή¹⁰⁸. Με τον τρόπο αυτόν, ο τυχόν συνδικαιούχος του «παγωμένου» πλέον λογαριασμού ή συμμισθωτής της «σφραγισμένης» τραπεζικής θυρίδας υφίσταται τυπικά εμμέσως, ουσιαστικά όμως άμεσα τις δυσμενείς επιπτώσεις της συμπεριφοράς του άλλου συνδικαιούχου/συμμισθωτή, ενώ από την άλλη πλευρά το «μπλοκάρισμα» τραπεζικού λογαριασμού αφορά προφανώς μόνο στις εκταμιεύσεις και όχι τις τυχόν καταθέσεις, πίστωση τόκων κ.λπ.¹⁰⁹.

Παράλληλα, η παρ. 3 του άρθρου 48 Ν 3691/2008 παρέμπουσα στους προεκτεθέντες όρους της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, δίνει στον ανακριτή ή το δικαστικό συμβούλιο την ευχέρεια να διατάξει την απαγόρευση εκποίησης συγκεκριμένου ακινήτου του κατηγορουμένου ή υπόπτου αντίστοιχα, με τη σχετική διάταξη ή βούλευμα να εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του τελευταίου και να επέχει θέση έκθεσης κατάσχεσης. Η επίδοση στην περίπτωση αυτήν στον κατηγορούμενο ή τον ύποπτο, αλλά και στον αρμόδιο υποθηκοφύλακα, ο οποίος υποχρεούται αυθημερόν σε σχετική σημείωση στα οικεία βιβλία καθώς και στις λοιπές νόμιμες ενέργειες, έχει ως αποτέλεσμα να θεωρείται άκυρη έναντι του Δημοσίου η όποια δικαιοπραξία, υποθήκη, κατάσχεση ή άλλη πράξη που καταχωρείται στα βιβλία του υποθηκοφυλακείου μετά την εγγραφή της παραπάνω επισήμειωσης. Απέναντι στα διασφαλιστικά αυτά δικαστικά μέτρα, ο κάθε θιγόμενος δικαιούται να ζητήσει την όρση της διάταξης του ανακριτή ή την ανάκληση του σχετικού βουλεύματος, στην τελευταία περίπτωση «... με αίτηση που απευθύνεται προς το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και κατατίθεται στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα, μέσα σε είκοσι μέρες από την επίδοση σε αυτόν της διάταξης ή του βουλεύματος. Στη σύνθεση του συμβουλίου δεν μετέχει ο ανακριτής. Η υποβολή της αίτησης και η προθεσμία προς τούτο δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος. Η διάταξη ή το βούλευμα ανακαλείται αν προκύψουν νέα στοιχεία»¹¹⁰. Εφόσον βεβαιωθεί η όποια απαγόρευση έχει επιβληθεί με ανακριτική διάταξη, με τον ίδιο τρόπο είναι δυνατή και η ολική ή μερική ανάκλησή της.

19. Ενόψει των ανωτέρω, καθίσταται προφανής η αυξημένη πιθανότητα εφαρμογής τέτοιου είδους μέτρων «παγώματος» κατά βεβαιωμένα φοροφυγάδων ή και ύποπτων απλώς φο-

ροδιαφυγής, εφόσον το σχετικό αδίκημα, πέραν των άλλων επιπτώσεων που επισύρει, συναρτηθεί ως βασικό τυχόν και με ξέπλυμα. Μάλιστα τα προληπτικά αυτά μέτρα επεκτείνονται κατ' αρμοδιότητα σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 48 Ν 3691/2008, υπό την έννοια ότι εφόσον διεξάγεται έρευνα για νομιμοποίηση παρόνομων εσόδων από την Αρχή, η σχετική δέσμευση μπορεί να διαταχθεί σε επείγουσες συνθήκες και από τον Πρόεδρο αυτής¹¹¹, τηρουμένων αναλόγων των ήδη αναφερθέντων προϋποθέσεων και μέσω των άρθρων παρ. 1-3 και 4 αντίστοιχα του εδώ εξεταζόμενου άρθρου. Σε παρόμοια περίπτωση επιβολής δέσμευσης, τα σχετικά στοιχεία μαζί με αντίγραφα των οικείων εγγράφων θα πρέπει άμεσα να διαβιβασθούν στον αρμόδιο εισαγγελέα, χωρίς αυτό να εμποδίζει την απρόσκοπτη συνέχιση της έρευνας από την Αρχή¹¹².

Στο ίδιο εξάλλου αποτέλεσμα κατατείνει και η διάταξη της παρ. 1, δ' του άρθρου 7Α Ν 3691/2008, η οποία ορίζει ότι: «σε επείγουσες περιπτώσεις ο Πρόεδρος [της Αρχής] διατάσσει τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων φυσικών ή νομικών προσώπων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 48 παρ. 5»¹¹³. Μετά το πέρας μιας έρευνας η Μονάδα αποφασίζει αν πρέπει να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο ή να παραπεμφθεί με αιτιολογημένο πόρισμα της στον αρμόδιο εισαγγελέα, εφόσον τα συλλεγόμενα στοιχεία κρίνονται επαρκή για μία τέτοια παραπομπή. Υπόθεση που αρχειοθετήθηκε μπορεί οποτεδήποτε να ανασυρθεί για να συνεχισθεί η έρευνα ή να συσχετισθεί με οποιαδήποτε άλλη έρευνα της Αρχής». Τέλος, επειδή σε ορισμένες περιπτώσεις δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο δικαστικής διερεύνησης υπόθεσης ξεπλύματος παράλληλα με παρόμοια έρευνα από μέρος της Αρχής, για την αποφυγή δε αντικρουόμενων ενεργειών, αμφιβολιών, επίρριψης σκοπιμοτήτων κ.λπ., προτιμότερος είναι ο χειρισμός επιβολής τέτοιων μέτρων απευθείας από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές αντί της διοικητικής ανεξάρτητης έστω Αρχής, εκτός αν κατ' εξαίρεση συντρέχουν πράγματι συνθήκες κατεπείγοντος¹¹⁴. Η διαπίστωση αυτή μάλιστα θα πρέπει ίσως να γίνει αποκλειστικά πλέον δεκτή, εφόσον η επίμαχη υπόθεση ευρίσκεται ειδικότερα στο στάδιο της κύριας ανάκρισης, οπότε ο ανακριτής διαθέτει άμεσα την ευχέρεια επιλογής από όλο το φάσμα μέτρων εκείνου που κρίνει *ad hoc* πρόσφορο¹¹⁵.

Β. Ο ρόλος των Οικονομικών Υπηρεσιών και το κανονιστικό χρηματοπιστωτικό πλαίσιο

20. Όσον αφορά περαιτέρω στη διασύνδεση της φοροδιαφυγής με το ξέπλυμα, το άρθρο 29 Ν 3691/2008 προβλέπει τη

111. Εφόσον όμως συντρέκουν σωρευτικά οι δύο όροι του νόμου, δηλ. στην προκειμένη περίπτωση υποστηρίζεται ότι απαιτείται ταυτόχρονο διενέργεια έρευνας για ξέπλυμα (κατωτ. σημ. 113) και ύπαρξη επείγουσας κατάστασης, *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,359 επ.

112. *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,354 επ., 363 επ.

113. *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,357 επ., ο οποίος διατυπώνει την άποψη ότι στην προκειμένη ειδικότερα περίπτωση η ενεργοποίηση διασφαλιστικών μέτρων είναι δυνατή μόνον εφόσον διεξάγεται από την Α' Μονάδα της Αρχής (ανωτ. σημ. 79) απευθείας έρευνα για ξέπλυμα, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται το πεδίο των βασικών αδικημάτων.

114. Έτσι, *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,359 επ., 361.

115. *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,361 επ.

108. Παρ. 2.

109. *Παύλου*, ΠονΧρ 2005,775 επ., ο οποίος αφενός μεν επισημαίνει ότι στην περίπτωση ύπαρξης τραπεζικού λογαριασμού υπέρ νομικού προσώπου το εξεταζόμενο μέτρο δεν μπορεί να επιβληθεί παρά μόνον αν πρόκειται για κοινό λογαριασμό του κατηγορουμένου με το νομικό αυτό πρόσωπο, αφετέρου δε υποστηρίζει ότι: «πάγωμα» δεν ναείται επί τραπεζικού λογαριασμού με αποκλειστικό δικαιούχο νομικό πρόσωπο, ιδίως ΑΕ της οποίας ο κατηγορούμενος είναι είτε μέτοχος είτε εκπρόσωπός της. Η τελευταία όμως άποψη δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται υπό απόλυτη θεώρηση, εφόσον μάλιστα ο κατηγορούμενος αποδεικνύεται ότι είναι με οποιοδήποτε τρόπο ουσιαστικός διαχειριστής - ιδιοκτήτης του εμπλεκόμενου νομικού προσώπου, με προεξάρχουσα φυσικά την ύπαρξη προσωπικής εταιρίας. Επίσης, *Δημήτριαν*, ΠονΧρ 2008,951. *Μπαλτάς*, ΠονΔικ 2011,362, υπό ευρύτερη παραλλαγή σχετικά με πρόσωπα που βλάπτονται.

110. Παρ. 4.

διαδικασία υποβολής αναφορών για φορολογικά και τελωνειακά αδικήματα από μέρος της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων (ΥΠΕΕ) του Υπουργείου Οικονομικών, η οποία αντικατέστησε το γνωστό ΣΔΟΕ¹¹⁶, για να επανέλθει και πάλι στην αρχική μορφή ως ΣΔΟΕ με βάση το άρθρο 88 παρ. 1 Ν 3842/2010¹¹⁷. Ειδικότερα, η περ. α' του άρθρου 29 Ν 3691/2008 παρέχει τη δυνατότητα στο σημερινό ΣΔΟΕ, εφόσον καταφέρει να τεκμηριώσει τη διάπραξη ενός τέτοιου βασικού αδικήματος συναρτώμενου με ξηπλύμα¹¹⁸, να υποβάλει σχετική αναφορά στον αρμόδιο εισαγγελέα ενημερώνοντας ταυτόχρονα και την Αρχή, ενώ διατηρεί την ευχέρεια άμεσης συνεργασίας με την τελευταία σε υποθέσεις φοροδιαφυγής όπου δεν έγινε ακόμη εφικτή η δικαστικών προδιαγραφών νόμιμη διακρίβωση στοιχείων. Παράλληλα, το ΣΔΟΕ καθορίζεται ως αποδέκτης μαζί με την Αρχή ανάλογων αναφορών από μέρος των Δημόσιων Οικονομικών Υπηρεσιών (ΔΟΥ) και άλλων ελεγκτικών κέντρων, στη δε Αρχή υποβάλλονται και όλες οι σχετιζόμενες με τέτοιας μορφής αδικήματα αναφορές ύποπτων συναλλαγών από μέρος των υπόχρεων προσώπων του άρθρου 5 Ν 3691/2008¹¹⁹.

Σημαντική εξάλλου στην προσπάθεια περιστολής έστω της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι γενικότερα η συμβολή του ΣΔΟΕ σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 30 Ν 3296/2004¹²⁰, όπου γίνεται ιδιαίτερη μνεία και στη διασύνδεση φοροδιαφυγής - ξηπλύματος¹²¹. Μάλιστα τα όλο πλαίσιο των σχετικών ενεργειών τους οι υπηρεσίες του ΣΔΟΕ έχουν πλήρη προσβασιμότητα σε στοιχεία, πληροφορίες κ.ά., χωρίς να εμποδίζονται από διατάξεις περί απορρήτου, διαθέτοντας δε και τη δυνατότητα άμεσης επιβολής δέσμευσης επί τραπεζικών λογαριασμών καθώς και λοιπών περιουσιακών αντικειμένων, με μετέπειτα ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα¹²². Η τελευταία αυτή ενέργεια είναι προφανές ότι οδηγεί συνήθως στην επακόλουθη επιβολή δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων ή απαγόρευσης εκποίησης ακινήτου σύμφωνα με τους όρους του προαεξασθέντος άρθρου 48 Ν 3691/2008¹²³, εφόσον βεβαίως η επίμαχη υπόθεση καταλήξει με τον τρόπο αυτόν στη διεξαγωγή τακτικής ανάκρισης, προανάκρισης ή έστω προκαταρκτικής εξέτασης. Αν αυτή είναι η εξέλιξη των πραγμάτων, τότε η επιβληθείσα δέσμευση του άρθρου 48 Ν 3691/2008 από τη φύση της υπερισχύει της τυχόν δέσμευσης του άρθρου 30 παρ. 5, ε' Ν 3296/2004¹²⁴, η οποία ρητά ή σιωπηρά αντικαθίσταται από την πρώτη. Στην περίπτωση πάντως που η ελεγχόμενη από το ΣΔΟΕ υπόθεση

δεν ακολουθήσει οριστικά για οποιονδήποτε λόγο την οδό της περαιτέρω δικαστικής διερεύνησης, είναι επίσης προφανές ότι η επιβληθείσα μέσω ΣΔΟΕ ειδικότερα δέσμευση θα πρέπει να αρθεί¹²⁵ από το τελευταίο εντός ευλόγου χρόνου¹²⁶ ή μέσω του αρμόδιου δικαστικού παρόντος, κατ' αναλογία των προβλεπόμενων στην παρ. 4 του άρθρου 48 Ν 3691/2008. Το ίδιο για την ταυτότητα των λόγων θα πρέπει να ισχύσει και ενόψει του ενδεχόμενου επιβολής παράλληλης δέσμευσης από το ΣΔΟΕ και τον Πρόεδρο της Αρχής, σύμφωνα με τα οριζόμενα για την τελευταία περίπτωση στο άρθρο 48 παρ. 5 Ν 3691/2008¹²⁷. Αντίθετα, η από μέρος του ΣΔΟΕ επιβληθείσα δέσμευση μπορεί να παραμείνει σε ισχύ και μετά την κατά τα ανωτέρω απεμπλοκή από το ξηπλύμα, εφόσον ο διενεργούμενος φορολογικός έλεγχος καταδεικνύει άλλου είδους παραβατικά στοιχεία, που να δικαιολογούν παρόμοια αντιμετώπιση. Φυσικό, σε παρόμοιες περιπτώσεις το εμπλεκόμενο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή οργανισμός δεν δικαιούται να προβεί σε καμία σχετική ενέργεια, περιοριζόμενο απλώς να ακολουθεί τις νόμιμες εντολές των αρμόδιων κάθε φορά οργάνων.

21. Τέλος, στην αντιμετώπιση του ξηπλύματος ως απόρροια διάπραξης οικονομικών εγκλημάτων σχετιζόμενων με τα δημόσια έσοδα καθώς και την ομαλή εν γένει λειτουργία της αγοράς στοχεύει η κατ' άρθρο 3 παρ. 2, β' και 3 ΠΔ 9/2011 λειτουργία Τμήματος Προστασίας Οικονομίας στους κόλπους της νεοσύστατης Υπηρεσίας Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, με ευρεία εξουσία ελέγχου κάθε μορφής στοιχείου και φορέα καθώς και η εισαγωγή του θεσμού Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος βάσει του άρθρου 2 Ν 3943/2011¹²⁸. Από μία άλλη εξάλλου οπτική γωνία, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής η ιδιαίτερη σημασία της πρόσφατης έκδοσης της ΠΔΤΕ 2652/29.2.2012¹²⁹. Η τελευταία έρχεται μεν να συμπληρώσει τυπικά το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο καταπολέμησης του ξηπλύματος στον χρηματοπιστωτικό τομέα¹³⁰, ουσιαστικά όμως επιχειρεί με πρόσχημα τον υπόψη στόχο να μετατρέψει τα πιστωτικά ιδρύματα σε φορείς κρατικής συνδρομής αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, αφού τμήμα πλέον της γνωστής τραπεζικής πολιτικής «Know your Customer»¹³¹ αποτελεί τόσο η προσκόμιση του εκκαθαριστικού σημειώματος ή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος μαζί με το σχετικό σημείωμα πληρωμής του φόρου για πελάτες φυσικά ή νομικά πρόσωπα

116. Άρθρο 30 Ν 3296/2004. Βλ. και ανωτ. υπό 12 καθώς και σημ. 70.
117. Για να μη ξεχνιέται, προφανώς, η γνωστή λαϊκή παροιμία του «ράβε-ξήλωνε», αληθινή διοικητική «ευλογία» για τους απανταχού της χώρας φοροφυγάδες.
118. Ανωτ. σημ. 88, 94.
119. Άρθρο 29 περ. β'-γ' Ν 3691/2008, πλην των δικηγόρων που αναφέρονται στην οικεία Επιτροπή του άρθρου 34 του ίδιου νόμου. Βλ. και ανωτ. σημ. 86.
120. Ανωτ. σημ. 116.
121. Παρ. 2, α' σε συνδ. με άρθρο 2 παρ. 2, α' εφαρμοστικού ΠΔ 85/2005.
122. Παρ. 5, ε' και 6 σε συνδ. με άρθρο 2 παρ. 2, ι' και παρ. 3, α' ΠΔ 85/2005.
123. Ανωτ. υπό 18-19.
124. Ανωτ. σημ. 122.
125. Συνήθως κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος του δικαιούχου του δεσμευθέντος περιουσιακού στοιχείου.
126. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει *ad hoc* νομοθετική πρόβλεψη, σε αντίθεση με το μέτρο της δέσμευσης ή απαγόρευσης εκποίησης του άρθρου 48 Ν 3691/2008, το οποίο είτε έχει επιβληθεί δικαστικά (παρ. 1-3) είτε με απόφαση του Προέδρου της Αρχής (παρ. 5), σίρεται υπό τη διαδικασία της παρ. 4 του υπόψη άρθρου.
127. Που παραπέμπει ρητά στην παρ. 4 του νόμου (ανωτ. σημ. 110 και υπό 19).
128. Πρόσφατα, Π. Παπανδρέου, Ο Οικονομικός Εισαγγελέας με τον Ν 3943/2011 «Περί καταπολέμησης της φοροδιαφυγής», ΠονΔικ 2012, 410 επ.
129. ΦΕΚ Β' 503/29.2.2012.
130. Συγκεντρωτικά, Δούβλης, ΕλλΔνη 2011, 1301 επ.
131. «Γνώρισε τον πελάτη σου», δηλ. διαδικασία πιστοποίησης και επαλήθευσης της ταυτότητας των συναλλασσομένων με πιστωτικό ίδρυμα.

αντίστοιχα, όσο και η περαιτέρω επαλιθρευση λοιπών φορολογικών τους στοιχείων¹³².

III. Αντί Επιλόγου

22. Αναμφίβολα, η όποια οικονομική έρευνα για να είναι αποτελεσματική ως προς τον τελικό δημοσιονομικό της στόχο, εκτός από συστηματική σε μεθόδους και διάρκεια, προϋποθέτει την ευχέρεια επιβολής εύκαμπτων μορφών δέσμευσης («παγώματος») κάθε μορφής περιουσιακού στοιχείου των ελεγχόμενων φυσικών ή/και νομικών προσώπων, μεταγενέστερα δε ή και παράλληλα τη δυνατότητα αντίστοιχων κατασχέσεων - δημεύσεων. Τούτο όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί γενικότερα ότι δρα ισοπεδωτικά, χωρίς να εγείρει ζητήματα συμβατότητας με το ισχύον νομικό πλαίσιο περί απορρήτου ιδίως των τραπεζικών καταθέσεων καθώς και με το θεσμικό καθεστώς προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως προς τα αναμειγμένα ειδικότερα άτομα. Ακριβώς αυτή η διαπόλη των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αναφορικά με την εξημέρωση του ευρύτερου δημόσιου συμφέροντος αφενός και την προστασία των ατομικών ή/και επιχειρηματικών συμφερόντων αφετέρου αποτελεί τον κεντρικό άξονα στάθμισης της κάθε προβλεπόμενης ρύθμισης και ταυτόχρονα της *ad hoc* κρινόμενης περίπτωσης, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα.

Από την άλλη πλευρά, η προσπάθεια «πάταξης της φοροδιαφυγής» είχε ως συνέπεια τη δημιουργία ενός νομοθετικού ορυμαγδού, ο οποίος επικεντρώθηκε κατ' εξοχήν σε ορισμένους κύριους τομείς με έντονη πολιτική επίφαση καθώς και με περαιτέρω ανακλαστικές επιπτώσεις. Έτσι, εκτός του καθαυτού φορολογικού πεδίου, το όλο διακύβευμα κατέληξε να επεκταθεί σε ευρύτερο νομοθετικό και κανονιστικό επίπεδο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα εκείνο της χρηματοπιστωτικής/χρηματοοικονομικής εποπτείας σε σχέση με την αντιμετώπιση του ξεπλύματος. Με τον τρόπο αυτόν, παρατηρείται - έως τώρα τουλάχιστον - η ψήφιση αναλογικό ενός υπερβολικά μεγάλου αριθμού νομοθετημάτων, αρκετών μάλιστα κατατεθέντων υπό τη μορφή πολυ-νομοσχεδίων, συνήθως αλληλοεμπλεκόμενων, δίχως πραγματικό προγραμματισμό, αλλά και χωρίς συνήθως αληθή πολιτική βούληση εφαρμογής των κακότεχνων τις περισσότερες φορές σχετικών προβλέψεων. Οι δυσλειτουργίες μάλιστα διογκώνονται εξαιτίας της γνωστής «ασθένειας» της ελληνικής Διοίκησης να σπεύ-

δει με πληθώρα διευκρινιστικών, υποτίθεται, εγκυκλίων να διασφαλίσει την ορθή εφαρμογή του κυκλώνα των όποιων διατάξεων έχουν ήδη ψηφισθεί¹³³, με αντίθετα κατά κανόνα αποτελέσματα. Ειδικότερα όσον αφορά στην αναπόφευκτη υπό τα προεξετασθέντα νομικά δεδομένα ανόμειση των πιστωτικών ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, σίγουρα απαιτείται ταχύτερος εκσυγχρονισμός των πληροφορικών τους συστημάτων, συνοδευόμενος από εφαρμοστικές δυνατότητες διατραπεζικής ηλεκτρονικής διασύνδεσης και επικοινωνίας με αντίστοιχα συστήματα του Δημοσίου. Τούτο άλλωστε προσλαμβάνει γενικότερο επιτακτικό χαρακτήρα, ιδιαίτερα ενόψει συνόρτησης με το ξέπλυμα. Παρ' όλα αυτά, η Πολιτεία δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωσή της να εισάγει νέους κανόνες προστασίας της ατομικότητας απέναντι στη μελλοντική τεχνολογική εξέλιξη και τη σύμφυτη αυξανούσα ροή ανταλλαγής πληροφοριών, οικονομικών στην προκειμένη περίπτωση. Όλα όμως αυτά με τις ανόλογες ελλείψεις φαίνεται να επέδρασαν ως επιμέρους οπωσδήποτε παράγοντες στη διόγκωση σε εσωτερικό, αλλά και διεθνές επίπεδο του αποκαλούμενου πλέον «ελληνικού προβλήματος», με τα «πακέτα διάσωσης» να διαδέχονται το ένα το άλλο, χωρίς μέχρι σήμερα αξιόπιστη προοπτική εξόδου της χώρας από το τούνελ της δημοσοοικονομικής κρίσης και της συνακόλουθης πολύ σοβαρής ύφεσης, με ό,τι τούτο συνεπάγεται για το νοικοκυριά και τις μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις¹³⁴.

133. Πρόσφατα χαρακτηριστικά παραδείγματα οικονομικής - φορολογικής Βαβέλ η Πολ. 1077/26.3.2012 (ΦΕΚ Β' 1141/10.4.2012) και η τροποποιητική της 1195/12.10.2012 (ΦΕΚ Β' 2834/22.10.2012) καθώς και οι Πολ. 1103/20.4.2012 Νόμος, 1130/25.5.2012, 1143/6.6.2012 («Ν»), 31.5.2012, 14 επ. και 7.6.2012, 14 επ. αντίστοιχα, έπεται δε αναμφίβολα και συνέχεια.

134. Από πληθώρα μελετών, άρθρων κ.λπ. στην Ελλάδα και το εξωτερικό, βλ. Χαρακτηριστικά από τα πλέον πρόσφατα, *Ψυχομάνης*, Το ελληνικό οικονομικό πρόβλημα, 2011, 11 επ., 23 επ., 51 επ., 87 επ. *I. Stelzer*, Euro-Zone shark still has its appetite, WSJ (The Wall Street Journal), 28.11.2011. *R. Skidelsky*, Το τίμημα του χρέους, «Η Ναυτεμπορική», 3.2.2012, 20. *J. Stiglitz*, «Αιχμαλωτίζοντας» την ΕΚΤ, «Η Ναυτεμπορική», 13.2.2012, 37. *W. Münchau*, The only plausible solution to the eurozone crisis, Financial Times (FT) 7.5.2012, 9. *O ίδιος*, Default now or default later, that is the question, FT 14.5.2012, 9. *J. Dizard*, A capital way to defuse Greek timebomb, FT 20.2.2012, 5. *S. Fidler*, Europe's debt crisis, seen from America, WSJ 15.3.2012. *M. Weisbrot*, Μνημόνιο ή έξοδος από το ευρώ; «ΤΟ ΒΗΜΑ», 1.4.2012, Α56. *Μνώλος/Απόιδ*, ΔΕΕ 2012, 299 επ. Παλαιότερα, *Δούβλης*, Χρ.ΙΔ 2005, 961, 967. *Ψυχομάνης*, Δίκαιο του τραπεζικού συστήματος - Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, 2009², 393 επ.

132. Βλ. εν λόγω ΠΔΤΕ, υπό Α.3, 5, 7 και Β.3.

